

نهادهای حاکمیتی شفافیت و مبارزه با فساد در ایران

گزارش کارشناسی از ساختار و عملکرد اجزای مختلف حاکمیت و سه قوه

مرداد ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نهادهای حاکمیتی شفافیت و مبارزه با فساد در ایران

گزارش کارشناسی از ساختار و عملکرد اجزای مختلف حاکمیت و سه قوه

مرداد ۱۳۹۷

۷..... خلاصه مدیریتی

۹..... مقدمه

۱۳..... هیئت های عالی نظارت

۱۳..... الف) تاریخچه تأسیس

۱۳..... ب) شرح وظایف و اهداف

۱۳..... ج) ساختار اجزا و اعضا

۱۴..... د) گزارش عملکرد

۱۵..... ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و مالی

۱۵..... الف) تاریخچه تشکیل ستاد

۱۵..... ب) شرح وظایف و اهداف ستاد

۱۵..... ج) ساختار ستاد

۱۶..... د) گزارش عملکرد

۱۷..... ه) گزارشی از فعالیت های چند سال اخیر

۲۰..... مرکز مطالعات و پژوهش های سلامت اداری و مبارزه با فساد قوه قضائیه

۲۰..... الف) تاریخچه تأسیس مرکز

۲۰..... ب) شرح وظایف و اهداف

۲۱..... ج) ساختار اجزا و اعضا

۲۱..... د) گزارش عملکرد

۲۲..... شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول شویی و تأمین مالی تروریسم

۲۲..... الف) تاریخچه تأسیس شورا

۲۲..... ب) شرح وظایف و اهداف

۲۳..... ج) ساختار، اجزا و اعضای شورا

۲۴..... د) گزارش عملکرد

۲۹..... مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد

۲۹..... الف) تاریخچه تأسیس

۲۹..... ب) شرح اهداف و وظایف

۳۰..... ج) ساختار، اجزا و اعضا

۳۱..... د) گزارش عملکرد

۳۸ کمیته مبارزه با فساد تقلب و پول شویی دیوان محاسبات کل کشور

۳۸ الف) تاریخچه تشکیل کمیته مبارزه با فساد، تقلب و پول شویی

۳۸ ب) شرح وظایف و اهداف

۳۹ ج) ساختار، اجزا و اعضای کمیته

۳۹ د) گزارش عملکرد

۴۰ اداره مبارزه با پول شویی در بانک ها

۴۰ الف) تاریخچه تأسیس

۴۰ ب) شرح وظایف و اهداف

۴۱ ج) ساختار، اجزا و اعضا

۴۱ د) گزارش عملکرد

۴۲ شورای دستگاه های نظارتی کشور

۴۲ الف) تاریخچه تشکیل شورا

۴۳ ب) شرح وظایف و اهداف

۴۴ ج) ساختار شورا

۴۵ د) گزارش عملکرد

۴۵ ه) گزارشی از فعالیت های چند سال اخیر شورای دستگاه های نظارتی

۴۶ کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم

۴۶ الف) تاریخچه تشکیل کمیته سلامت اداری

۴۶ ب) شرح وظایف و اهداف

۴۶ ج) ساختار اجزا و اعضای کمیته

۴۷ د) گزارش عملکرد

۴۹ کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

۴۹ الف) تاریخچه تأسیس

۴۹ ب) شرح وظایف و اهداف

۴۹ ج) ساختار، اجزا و اعضا

۴۹ د) گزارش عملکرد

۵۱ فراکسیون های مرتبط با مبارزه با فساد در مجلس شورای اسلامی

۵۱ فراکسیون شفاف سازی و سالم سازی اقتصاد و انضباط مالی

۵۳	فراکسیون مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری
۵۵	کمیته شفافیت و شهر هوشمند شورای شهر تهران
۵۵	الف) تاریخچه تشکیل کمیته
۵۵	ب) شرح وظایف و اهداف
۵۶	ج) ساختار و اجزا و اعضای کمیته
۵۶	د) گزارش عملکرد
۵۸	ستاد شفاف سازی سازمان بهزیستی
۵۸	الف) تاریخچه تأسیس
۵۸	ب) ساختار اجزا و اعضا
۵۸	ج) شرح وظایف و اهداف
۵۹	نتیجه گیری
۶۳	فهرست منابع

خلاصه مدیریتی

- حوزه مبارزه با فساد از دهه ۹۰ میلادی به بعد به حوزه تخصصی میان‌رشته‌ای تبدیل شده است و ذیل ادبیات نظری «حکمرانی خوب» از جمله مهم‌ترین ویژگی این حاکمیت‌ها تلقی می‌شود.
- کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۳ به تصویب مجمع عمومی آن رسیده است. این مهم‌ترین سند بین‌المللی در حوزه مبارزه با فساد است. ایران نیز در سال ۱۳۸۸ به این کنوانسیون پیوسته است^۱ و نهادی به منظور پیگیری این سند، تحت عنوان «مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد» در سال ۱۳۸۹ تأسیس کرده است.
- در بندهای مختلف این کنوانسیون، بر ضرورت تأسیس نهادهای مبارزه با فساد به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای این حوزه تأکید شده است.
- بیشتر کشورهایی که به این کنوانسیون پیوسته‌اند از سال ۲۰۰۰ به بعد تا به امروز، نهادهای بسیاری برای مبارزه با فساد تحت عنوان‌های متفاوتی تشکیل داده‌اند. ایران نیز از این امر مستثنی نیست.
- امروزه در ایران دوازده نهاد مبارزه با فساد فعال است که به‌جز دو مورد، همگی پس از تاریخ تصویب سند کنوانسیون، در سال ۲۰۰۳، تشکیل شده‌اند.
- برخی از تحلیل‌گران حوزه مبارزه با فساد معتقدند با وجود تأکید اسناد بین‌المللی بر ضرورت نهادسازی در امر مقابله با فساد، تجربه کشورهای در حال توسعه نشان‌دهنده ناکارآمدی این نهادها در کاهش فساد بوده است.
- نهادهای مبارزه با فساد را با شاخص ماهیت مأموریت به پنج دسته تقسیم می‌کنند: نهادهای تخصصی پیشگیری از فساد؛ نهادهای تخصصی اجرا؛ نهادهای تخصصی پیشگیری و اجرا؛ نهادهای چندمنظوره؛ و کمیسیون‌های اجرا.
- اولین نهادی که به‌طور متمرکز در ایران برای مبارزه با مسئله فساد تشکیل شد «ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و مالی» است. این نهاد پس از فرمان «۸ ماده‌ای» رهبری تأسیس شد و نمایندگانی از قوای سه‌گانه در آن حضور دارند.
- از اواخر دهه ۸۰ شمسی تا به امروز نهادهای متعددی در این حوزه به‌صورت مجزا یا میان‌قوا تشکیل شده است.
- تجربه ایران در حوزه مبارزه با فساد نیز به‌خوبی نشان‌دهنده تأثیر نداشتن نهادسازی در کنترل فساد است. آمار شاخص ادراک فساد که از سال ۱۹۹۵ هر ساله سازمان شفافیت بین‌المللی (Transparency

۱- لازم است ذکر شود که الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد مصوب جلسه عمومی مورخ ۱۳۸۵/۳/۲۱ مجلس که با عنوان لایحه به مجلس شورای اسلامی تقدیم و مطابق اصل یکصد و دوازدهم (۱۱۲) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به مجمع محترم تشخیص مصلحت نظام ارسال شده بود، اما در نهایت پیوستن رسمی ایران به این کنوانسیون تا سال ۱۳۸۸ به طول انجامید.

- International) منتشر می‌کند نشان دهنده هم‌زمانی افزایش تعداد نهادهای مبارزه با فساد و وخامت رتبه ایران در میان کشورهاست.
- نهادهای مبارزه با فساد در ایران عموماً دولتی هستند. این امر نشان دهنده تقلیل یافتن مسئله مبارزه با فساد در ایران به حوزه دولتی است.
 - هرچند نهادهای مردم‌نهاد نیز به تازگی به این جرگه پیوسته‌اند، اما همکاری متقابلی میان نهادهای مذکور و دستگاه‌های اصلی مبارزه با فساد در دولت وجود ندارد.
 - از میان حوزه‌های مبارزه با فساد، تمرکز نهادهای فعال در ایران بر کنترل فساد مالی و اقتصادی است. این امر نگاه همه‌جانبه‌گرا به مسئله فساد را دچار خدشه کرده است و عملاً کنترل بحران چندوجهی را با مشکل روبه‌رو کرده است.
 - نهادهای مبارزه با فساد در ایران عموماً در مرحله پیشگیرانه و سیاست‌گذارانه باقی مانده‌اند و ورود به مراحل عمده مبارزه با فساد کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

مقدمه

فساد در ساحت فردی و اجتماعی زندگی بشر، در کنار سایر وجوه زندگانی آن اغلب وجود داشته است. شاید کمترین سطح معنایی که فساد را در ذهن ما به عنوان دال مشترک با وجود تمام تغییرات ثابت نگاه می‌دارد، تلقی از فساد به عنوان نوعی از کنش باشد که خیانت به تابوها، قوانین، آداب و رسوم و ارزش‌های جمعی از انسان‌ها به نفع منافع شخص یا گروه خاصی است که خارج از عرف معمول به آن دست می‌یابند، اما با تحولات پی‌درپی تاریخ و پیچیده‌تر شدن جوامع انسانی، صورت‌های فساد در قالب نهادهای هر دوره نیز متفاوت شد. در طرف مقابل، مکانیسم‌های مقابله با این فساد نیز بر اساس ظرفیت‌های نهادهای متصدی بخش‌های نرم و سخت اجتماعات انسانی کارآمدتر شد. طیف راهکارهای چاره‌جویانه در برابر فساد از سطح اخلاقی در زندگی فردی آغاز می‌شود و تا قوانین سخت‌قضائی ادامه می‌یابد. موارد متعددی تعیین‌کننده کیفیت سطح مقابله با فساد است که مهم‌ترین آن‌ها زمینه اجتماعی، نهادی و سازمانی آن دوره خاص از تاریخ است. پس لاجرم باید به وضعیت تاریخی-اجتماعی معاصر نگاهی گذرا داشت و راهکار نهادی مبارزه با فساد را که موضوع اصلی این گزارش است در این زمینه برای مخاطب قدری بیشتر باورپذیر کرد.

فساد در جهان معاصر در قالب سازمان بوروکراتیک مدرن وجه خاص بودگی خود را یافته است. امکان وقوع این نوع از فساد در دوره‌های پیشامدرن با تردید جدی روبه‌رو است. تجربه اولیه مدرنیته در غرب و شکل‌گیری نوعی از سازمان‌دهی اداری در قالب سازمان بوروکراتیک، به دستگاه‌های تمشیت امور عمومی پیچیدگی نظام‌مندی داد و بهره‌مندی از نوع خاصی از تعاریف از قانون و غلبه کنش‌های عقلانی در سازمان و سنت مکتوب‌سازی اسناد به همراه نوعی از مدیریت نیروی انسانی مبتنی بر الگوهای بهره‌وری آن وجه جدید سازمان جدید است که پیش از این، نشانه‌ای از آن در جوامع دیده نمی‌شود. همچنین تجربه ثانوی مدرنیته با الگوهای توسعه‌ای از قرن ۲۰ به بعد جای پای این مفاهیم را در کشورهای غیرغربی نیز گشود. کژکارکردهای این نهادها در جوامعی که در حال توسعه نام گرفتند علاوه بر بحران سازمان‌های مدرن با معضلات بومی آن‌ها نیز گره خورده بود و عدم تقارب با بافت تاریخی و اجتماعی این جوامع سبب شد سازمان‌های غیربومی با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو شوند. از مهم‌ترین این کژکارکردها فساد سازمانی است.

کشور سنگاپور که فرآیند توسعه را در نیمه دوم قرن ۲۰ آغاز کرده است اولین کشوری است که از نهادهای مبارزه با فساد در سال ۱۹۵۲ بهره‌مند شده است. تجربه موفق این نهاد که تحت عنوان «اداره تحقیقات-اقدامات فساد» مشغول به فعالیت بود به دلیل موفقیت در زمینه کنترل فساد در این کشور سبب گسترش نهادی مبارزه با فساد در کشورهای دیگر در حال توسعه شد. هنگ‌کنگ نیز در سال ۱۹۷۴ در اوج مسیر توسعه تجربه موفق را در مبارزه سازمانی با فساد در «کمیسیون مستقل مبارزه با فساد» داشت، اما عمده فرآیند مبارزه با فساد در قالب فعالیت‌های نهادی را در کشورهای مختلف باید در دهه ۹۰ میلادی و اوایل قرن ۲۱ جست‌وجو کرد. پیگیری‌های مجمع عمومی سازمان ملل از ابتدای دهه مذکور از کمیسیون پیشگیری از جرائم و غرامت کیفری سبب شد این کمیسیون در مسیر مبارزه با فساد به شکل مستقل پیشنهاد تصویب کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد را کلید زد. این موضوع پس از کش و قوس‌های فراوان، نهایتاً در سال ۲۰۰۳، به تصویب مجمع عمومی رسید و کشورهای بسیاری به آن پیوسته‌اند. ایران نیز دو سال پس از تصویب این کنوانسیون از سال ۱۳۸۴، فرآیند پیوستن به آن

را آغاز کرد و نهایتاً با تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۸۷ آن را به پایان بردند. (دایره‌المعارف مبارزه با فساد، ۱۳۹۷: ۱۶-۱۸)

متخصصان حوزه نهادهای مبارزه با فساد، که در این کنوانسیون به منظور کنترل فساد بر ضرورت تشکیل آن تأکید شده است، فساد را به انواع مختلفی تقسیم کرده‌اند. در کتاب دایره‌المعارف مبارزه با فساد، نهادها به اعتبار مراحل ورود به مقابله با فساد و همچنین نوع اقدام به پنج دسته تقسیم شده‌اند:

- نهادهای تخصصی پیشگیری از فساد: این نهادها تنها وظیفه پیشگیری دارند و هیچ وظیفه‌ای درباره محاکمه و اجرا به عهده ندارند. مهم‌ترین نمونه این نهادها را کمیسیون‌های مقامات عالی‌رتبه تشکیل می‌دهند که به تعریف اهداف و اولویت‌های راهبردی و هماهنگی بخش‌های مختلف دولت مشغول می‌شوند. همچنین در تجارب برخی از کشورها به دوش کشیدن وظیفه آموزش نیز در حوزه تخصصی مبارزه با فساد با حضور آکادمی‌ها و مراکز آموزشی به این بخش از نهادها سپرده می‌شود.
- نهادهای تخصصی اجرا: این نهادها عموماً دارای اختیارات دادستانی و وظایف حقوقی هستند و در اجرای قوانین مقابله با فساد فعالیت می‌کنند.
- نهادهای پیشگیری و اجرا: در برخی از نمونه‌های نهادهای مبارزه با فساد، به دلیل پیوستگی وظایف دو نهاد مذکور و پیوستگی اقدامات و اطلاعات مورد نیاز برای هر یک از این اقدامات نیاز به دستگاهی است که به صورت جامع توان تجمیع این دو وظیفه را با هم داشته باشد. به همین منظور نهادهای پیشگیری و اجرا در بسیاری از کشورها ذیل یک سازمان مشغول به فعالیت‌اند.
- کمیسیون‌های اجرا: این نهادها عموماً در برهه‌های گذار سیاسی و دوران انقلاب‌ها تشکیل می‌شوند و مسئولیت حفاظت از اموال و جلوگیری از فساد را به عهده دارند. این نهادها به دلیل فقدان قانون مجبور به ارجاع به قوانین گذشته هستند تا شرایط به حالت معمول تغییر کند.
- نهادهای چندمنظوره: برخی از نهادها وظیفه اصلی مبارزه با فساد را به عهده ندارند، بلکه از خلال وظایف دیگر که اولویت نیز با این اقدامات است به حوزه مبارزه با فساد نیز ورود کرده‌اند. عموماً نهادهای حسابرسی، حقوق بشری و نهادهای مربوط به شفافیت در این حوزه نیز فعالیت دارند. (همان: ۱۵-۲۰)

برخی دیگر به اعتبار حیطه فعالیت این نهادها و وابستگی‌شان، آن‌ها را به سه دسته دولتی، مردم‌نهاد و بین‌المللی تقسیم کرده‌اند، البته بر این نکته بسیار تأکید شده است که این تقسیم‌بندی به منزله رجحان هیچ‌یک از این نهادها بر دیگری محسوب نمی‌شود، بلکه به ضرورت مسئله هرکدام از آن‌ها در کنترل فساد مفید خواهد بود. (آکادمی‌ها و نهادهای مبارزه با فساد، ۱۳۹۵: ۳۰-۳۵)

درباره ویژگی‌ها و خصوصیات این نهادها دیدگاه‌های متعددی وجود دارد. سعی داریم در این گزارش بر اساس سند کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل، برخی از ویژگی‌های این نهادها را برشماریم. در این سند، در ماده پنجم تا هفتم درباره نهادهای مقابله با فساد بحث شده است. مهم‌ترین نکته‌ای که طبیعتاً این سند درباره آن اظهار نظر کرده است، ابعاد جهانی مسئله فساد و راهکارهای فراملی برای مبارزه با آن است. در واقع نهادهای مبارزه با فساد به دلیل گستردگی دامنه این مسئله و همچنین برای استفاده از تجارب سایر نهادهای بین‌المللی موظف‌اند با سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای مشابه در کشورهای دیگر همکاری داشته باشند. پیوند با آموزش در راستای تخصصی شدن فزاینده حوزه مبارزه با فساد در حین پیچیده شدن مسئله و نیاز به میان‌رشته‌ای شدن این حوزه برای نهادهای مبارزه با فساد ضروری است. حفظ استقلال این نهادها

نیز از نکات دیگری است که در این سند سخت بر آن پافشاری شده است. این استقلال برای حفظ موقعیت نهادهای نظارتی شاید از اصول اساسی است که بدون رعایت آن پروژه مبارزه با فساد چنانکه باید پیش نخواهد رفت. پرهیز از جهان شمولی و بهره‌مندی از رویکردهای مسئله‌محور غیرتعمیمی، تمرکز بر استفاده از ظرفیت‌های نهادهایی که در جامعه مدنی فعال هستند و توان‌افزایی به منظور گسترش مشارکت آن‌ها و افزایش فعالیت‌ها در زمینه فرهنگ‌سازی با رویکردهای مردم‌محور در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد از اهم خصیصه‌هایی بود که این کنوانسیون بر رعایت آن توسط نهادها مربوطه تأکید ویژه داشته است. (لینک متن کنوانسیون مبارزه با فساد)

نهادهای مبارزه با فساد در ایران، از سال ۱۳۸۰ در پی فرمان ۸ ماده‌ای مقام معظم رهبری تشکیل شدند. اولین نهادی که تحت این عنوان تأسیس شده است «ستاد هماهنگی مبارزه با مفاصد اقتصادی و مالی» است.^۲ اعضای این ستاد از قوای سه‌گانه هستند و سابقه فعالیت آنان امروزه بالغ بر هجده سال است. اهم اقدامات این ستاد تدوین قانون «ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد»، «آیین‌نامه ۱۶ اولویت مبارزه با فساد» و «قانون پنجره واحد مدیریت زمین» است.

به جز ستاد هماهنگی مبارزه با مفاصد در نیمه دوم دهه ۸۰ شمسی، چهار نهاد دیگر تأسیس شدند که به تفصیل در متن گزارش به آن‌ها اشاره خواهد شد. «شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم» و «مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد قوه قضائیه» در سال ۱۳۸۷ تأسیس شدند. یادآوری می‌شود در همین سال قانون سازمان بازرسی کل کشور اصلاح شده است. همچنین «مرجع ملی مبارزه با فساد» در سال ۱۳۸۹ پس از پیوستن ایران به کنوانسیون زیر نظر وزارت دادگستری تأسیس شد. در حوزه مبارزه با پول‌شویی نیز پس از تصویب قانون مبارزه با پول‌شویی در سال ۱۳۸۶ و ابلاغ آیین‌نامه اجرایی آن در سال ۱۳۸۸، در همین سال «اداره مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها» نیز تأسیس شد. در مجموع، دهه ۸۰ شمسی را می‌توان آغازی برای مبارزه نهادی در مقابل فساد نام نهاد. این موضوع حکایت از وضعیت وخیم فساد در این دهه در ایران دارد. اگر به وضعیت شاخص ادراک فساد نیز توجه شود، این وضعیت را تأیید می‌کند. در اوایل دهه ۸۰، رتبه ایران از میان ۱۳۳ کشور در جهان در حوزه فساد ۷۸ بود. این آمار در میانه این دهه از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۸ به ترتیب ۱۳۱، ۱۴۱ و ۱۶۸ شده است. این وضعیت در نیمه اول دهه ۹۰، وضعیت فساد در ایران را به میزان نسبتاً یکسانی با میانگین رتبه ۱۳۰-۱۴۴ از بین ۱۸۰ کشور تا حدی بهبود بخشیده است، ولی همچنان در وضعیت نامطلوبی قرار داده است. رتبه ایران در شاخص ادراک فساد در دهه ۹۰ در حالی میزان نامطلوبی نشان می‌دهد که در طول این دهه علاوه بر پنج نهاد مقابله با فساد که در دهه ۸۰ مشغول به کار شده‌اند، شش نهاد دیگر نیز به فعالیت در این حوزه می‌پیوندند. این نهادها به ترتیب تاریخ تأسیس عبارت‌اند از: ۱- «کمیته مبارزه با فساد و تقلب و پول‌شویی دیوان محاسبات کشور» در سال ۱۳۹۰؛ ۲- «شورای دستگاهی نظارتی کشور» در سال ۱۳۹۱؛ ۳- «کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم» در سال ۱۳۹۲؛ ۴- «کمیسیون دسترسی آزاد به اطلاعات» در سال ۱۳۹۳؛ ۵- «کمیته شفافیت و شهر هوشمند شورای شهر تهران» در سال ۱۳۹۶؛ و ۶- «ستاد شفاف‌سازی سازمان بهزیستی» در سال ۱۳۹۷.

اطلاعات مربوط به هریک از این نهادها در ادامه گزارش به شکل تفصیلی آورده شده است.

در پایان اگر بخواهیم وابستگی دستگاهی نهادهای مبارزه با فساد را در ایران بررسی کنیم، باید بگوییم از میان این نهادها سه مورد در سطوح عالی در همکاری سه قوه تعریف شده‌اند. در این نهادها، جایگاه‌های حقوقی از دستگاه‌های مربوطه در هریک از قوا مشخص شده است که در بالاترین سطح اداری به تصمیم‌گیری می‌پردازند. علاوه بر این موارد، قوه مجریه خود نیز پنج نهاد مستقل در حوزه مبارزه با فساد دارد. این نهادها عموماً با ساختاری میان وزارتخانه‌ای در همکاری بخش‌های

۲- لازم است ذکر شود پیش از این نهاد، هیئت‌های عالی نظارت که بر اساس قانون هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری در سال ۱۳۷۲ تشکیل شده بودند به معنای اعم کلمه به تخلفات و فساد رسیدگی می‌کردند، اما مشخصاً مختص فساد تلقی نمی‌شوند.

مختلف دولت مشغول به فعالیت اند. قوه مجریه بیشترین تعداد نهادهای مبارزه با فساد را در میان قوای سه‌گانه دارد. مجلس شورای اسلامی نیز با توجه به ماهیت فعالیت دیوان محاسبات دارای دو نهاد مستقل است. همچنین قوه قضائیه در یکی از دستگاه‌های زیرمجموعه خود یعنی، سازمان بازرسی کل کشور از یک نهاد مطالعاتی در حوزه مبارزه با فساد بهره می‌برد. شورای شهر تهران نیز در سال ۱۳۹۶ دست به تشکیل کمیته‌ای در زمینه شفافیت زد که به تبع آن به مباحث مبارزه با فساد نیز ورود کرده است.

هیت‌های عالی نظارت

سال تأسیس: ۱۳۷۲

الف) تاریخچه تأسیس

آذرماه سال ۱۳۰۱ هجری شمسی اولین قانون استخدام کشوری در ایران تصویب رسید و به مرحله اجرا گذاشته شد. در مواد مندرج در فصل سوم این قانون تحت عنوان «در باب طریقه محاکمه مستخدمین خاطی» مقررات خاصی وجود داشت. به موجب این مقررات محکمه‌های بدوی و تجدیدنظر مسئولیت رسیدگی به خطاهای اداری مستخدمین دولت را به عهده داشتند که با توجه به آئین دادرسی موجود انجام وظیفه می‌کردند. از سال ۱۳۴۶ دادگاه‌های اداری با استفاده از «قانون آئین دادرسی اداری» به حفظ چارچوب‌ها و حقوق شهروندان و کارکنان در این زمینه مکلف شدند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در تاریخ ۱۳۶۲/۱۲/۹ اولین قانون هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری طبق اصل ۸۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به طور آزمایشی به تصویب رسید و در تاریخ ۱۳۷۲/۹/۷ قانون فعلی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت. (لینک منبع) طبق ماده ۲۲ این قانون «هیئت عالی نظارت» تشکیل شد. (لینک منبع)

ب) شرح وظایف و اهداف

هیئت عالی نظارت به منظور نظارت بر حسن اجرای قانون رسیدگی به تخلفات اداری در دستگاه‌های مشمول و برای ایجاد هماهنگی در کار هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری تشکیل شده است. هیئت مزبور در صورت مشاهده موارد زیر از سوی هریک از هیئت‌های بدوی یا تجدیدنظر دستگاه‌های مزبور، تمام یا بعضی از تصمیمات آن‌ها را ابطال می‌کند و در صورت تشخیص سهل‌انگاری در کار هریک از هیئت‌ها، هیئت مربوط را منحل می‌کند. هیئت عالی نظارت می‌تواند درباره کلیه احکامی که در اجرای این قانون و مقررات مشابه صادر شده یا می‌شود تصمیم‌گیری کند.

- عدم رعایت قانون رسیدگی به تخلفات اداری و مقررات مشابه؛
- اعمال تبعیض در اجرای قانون رسیدگی به تخلفات اداری و مقررات مشابه؛
- کم‌کاری در امر رسیدگی به تخلفات اداری؛
- موارد دیگر که هیئت بنا به مصالحی ضروری تشخیص می‌دهد. (لینک منبع)

ج) ساختار اجزا و اعضا

- معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور (رئیس)؛
- عضویت یک نفر نماینده رئیس قوه قضائیه؛
- سه نفر از بین نمایندگان وزرا یا بالاترین مقام سازمان‌های مستقل دولتی به پیشنهاد معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور (رئیس هیئت عالی نظارت) و تصویب هیئت وزیران. (لینک منبع)

۵) گزارش عملکرد

در سال ۱۳۹۶، هیئت‌های عالی نظارت با توجه به درخواست‌ها و مکاتبات مکرر دستگاه‌ها با دبیرخانه هیئت عالی نظارت در ارتباط با چگونگی رسیدگی به درخواست‌های تجدیدنظرخواهی سازمان بازرسی کل کشور نسبت به آرای صادره هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری مصوبه‌ای را تصویب کرد که بر مبنای آن کلیه درخواست‌های سازمان بازرسی کل کشور برای نماینده وزیر (رئیس سازمان) و مسئول هماهنگی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری دستگاه‌های مربوط ارسال خواهد شد. مسئول هماهنگی حسب مورد درخواست‌های مربوط به آرای تجدیدنظر را به هیئت‌های تجدیدنظر برای رسیدگی ارسال خواهد کرد و آرای قطعی (اعم از آرای هیئت‌های بدوی یا تجدیدنظر) را به همراه نظر هیئت صادرکننده رأی و نظر خود با اصل پرونده برای تعیین تکلیف به هیئت عالی نظارت ارسال خواهد کرد. (لینک منبع)

حیدر شیخ عباسی، مدیر هماهنگی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، نیز می‌گوید سال ۹۶، تعداد ۱۱۲۳ پرونده تخلفاتی در هیئت‌ها رسیدگی شده است که از این تعداد، ۸۳۰ مورد منجر به محکومیت و ۲۹۳ مورد نیز منتهی به برائت شده‌اند. این عدد در مقایسه با سال‌های پیش ۲۵ درصد افزایش داشته که فعال‌تر شدن برخی هیئت‌ها در این بازه زمانی و رسیدگی به پرونده‌های انباشته شده از سال‌های قبل را نشان می‌دهد. مدیر هماهنگی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری با بیان اینکه میزان تخلف کارمندان اداری قوه قضائیه ۵.۲ درصد است، درباره نوع تخلفات بیان کرد: «بیشترین میزان تخلفات را موارد انضباطی مانند غیبت و بی‌نظمی در ورود و خروج کارمندان تشکیل می‌دهد و پس از آن، کم‌کاری و سهل‌انگاری کارمندان در انجام وظایف اداری و سازمانی در رتبه دوم قرار دارند». وی ادامه داد: «برابر آمار بیشترین گزارش‌های تخلفات از سوی مدیران اداری و مراجع نظارتی مانند حفاظت و اطلاعات در اختیار هیئت‌ها قرار می‌گیرد و اعتراضات مردمی با ۵ درصد، در رتبه آخر قرار دارد». شیخ عباسی درباره زمان رسیدگی به پرونده‌های تخلفات گفت: «از آنجا که آرای هیئت‌ها بازدارنده هستند، سرعت رسیدگی به پرونده‌ها اهمیت زیادی دارد. به همین دلیل این موضوع در سال‌های اخیر مورد تأکید دفتر هماهنگی بوده و با برنامه‌ریزی صورت‌گرفته زمان رسیدگی در اکثر هیئت‌ها نسبت به قبل کاهش قابل توجهی داشته است». وی گفت: «از جمله اقداماتی که در راستای افزایش سرعت رسیدگی به تخلفات انجام شده است هدفمند شدن انتصاب اعضای هیئت‌ها و توجه به عملکرد آن‌ها در دوره‌های قبلی از جمله اقداماتی است که برای کاهش اطاله رسیدگی‌ها انجام شده است. همچنین می‌توان به عدم مشارکت فعال برخی از اعضا در جلسات و در نتیجه طولانی شدن جلسات هیئت‌ها می‌شد که در زمان تمدید عضویت تا حد زیادی این مشکل برطرف شد». وی همچنین از فعالیت ۳۲ هیئت بدوی رسیدگی به تخلفات اداری در کشور خبر داد. (لینک منبع)

ستاد هماهنگی مبارزه با مفساد اقتصادی و مالی

سال تأسیس: ۱۳۸۰

الف) تاریخچه تشکیل ستاد

ستاد هماهنگی مبارزه با مفساد اقتصادی و مالی بنا به ضرورت مبارزه با فساد و پیرو صدور فرمان مقام رهبری در ارتباط با فساد اقتصادی و ارتقای سلامت اداری در دهم اردیبهشت ماه ۱۳۸۰ تأسیس شد.

ب) شرح وظایف و اهداف ستاد

۱. اجرای فرمان ۸ ماده‌ای مقام رهبری در ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد: رؤس این فرمان بدین گونه است:

- بند اول فرمان - مردد نشدن مسئولان مبارزه با فساد بر اثر مخالفت‌ها؛
- بند دوم فرمان - تفهیم وابستگی امنیت فضای اقتصادی به مبارزه با فساد؛
- بند سوم فرمان - سپردن مبارزه با فساد به افراد مطمئن، سالم و امانتدار؛
- بند چهارم فرمان - قاطعیت در ضربه عدالت در عین دقت و ظرافت؛
- بند پنجم فرمان - شناسایی نقاط آسیب‌پذیر در گردش مالی و اقتصادی کشور؛
- بند ششم فرمان - عمل وزارت اطلاعات به وظایف قانونی خود؛
- بند هفتم فرمان - پرهیز از تبعیض در امر مبارزه با فساد؛
- بند هشتم فرمان - پرهیز از رفتار شعاری، تبلیغاتی و تظاهرگونه.

۲. برقراری هماهنگی میان سه قوه در جهت بهره‌گیری از حداکثر ظرفیت نهادهای اجرایی، نظارتی، تقنینی و قضائی و فرهنگی، در امر ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد؛

۳. تشکیل جلسات ستاد هماهنگی مبارزه با مفساد اقتصادی با حضور معاونان اول سه قوه، وزرا، نمایندگان مجلس و رؤسای دستگاه‌های نظارتی سه قوه، اطلاع‌رسانی مصوبات و پیگیری اجرای آن‌ها.

۴. شناسایی و سالم‌سازی گلوگاه‌های فسادخیز نظام اداری و اقتصادی کشور و ایجاد شفافیت و ارتقای نظارت در آن‌ها توأم با تسهیل فضای کسب و کار و برقراری زمینه‌های امنیت اقتصادی و رشد و توسعه اقتصادی؛

۵. فرهنگ‌سازی سلامت اداری، انعکاس اقدامات مبارزه با فساد نظام در سطح جامعه و بین‌الملل.

ج) ساختار ستاد

ستاد با عضویت رؤسای محترم سه قوه تشکیل شد و مسئولیت اداره آن به معاونان اول سه قوه تفویض شد. در حال حاضر دبیرخانه ستاد در نهاد ریاست جمهوری مستقر بوده و ساختار آن از حیث اعضا بدین شرح است:

- ۱. معاون اول رئیس جمهور؛
- ۲. نایب رئیس مجلس شورای اسلامی؛
- ۳. معاون اول قوه قضائیه؛
- ۴. معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور؛
- ۵. وزیر اطلاعات؛
- ۶. وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
- ۷. وزیر دادگستری؛
- ۸. رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- ۹. رئیس سازمان بازرسی کل کشور؛
- ۱۰. دادستان تهران و سرپرست دادرسی ویژه امور اقتصادی؛
- ۱۱. چهار نفر از نمایندگان مجلس؛
- ۱۲. رئیس دیوان محاسبات کشور؛
- ۱۳. مشاور معاون اول رئیس جمهور و رئیس دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی. (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

۱. بدو تأسیس سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۴ (دولت هشتم)

دبیرخانه ستاد از بدو تشکیل لغایت نیمه دوم مهرماه سال ۱۳۸۰ در سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور مستقر بوده و متعاقباً در اجرای درخواست سازمان مذکور و لزوم توجه جدی به این امر و بنا بر موافقت ریاست جمهور وقت و تصمیم سران سه قوه، دبیرخانه ستاد به وزارت امور اقتصادی و دارایی انتقال یافت. بر پایه سوابق ستاد مقابله با مفاسد اقتصادی از بدو لغایت پایان آبان ماه سال ۱۳۸۴، جمعاً ۴۶ جلسه برگزار کرده است. از این میان تعداد دوازده جلسه از خردادماه لغایت شهریورماه ۱۳۸۰ در محل سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و تعداد ۳۴ جلسه اصلی و برخی جلسات فرعی و کارشناسی از مهرماه سال ۱۳۸۰ لغایت آبان ماه سال ۱۳۸۴ در محل وزارت امور اقتصادی و دارایی تشکیل شده است.

اهم اقدامات دبیرخانه ستاد مقابله با مفاسد اقتصادی مشتمل بر محورهای زیر بوده است:

- ثبت و ضبط مذاکرات ستاد و جلسات فرعی و کارشناسی ستاد؛
- تهیه و تنظیم دستور جلسات ستاد و ارسال دعوتنامه و گزارش جلسه قبل برای اعضای ستاد؛
- دریافت طرح ها و برنامه های پیشنهادی و گزارش های قوای سه گانه در زمینه مقابله با فساد جهت طرح و پیگیری در ستاد؛
- پیگیری مصوبات ستاد و ارائه گزارش های لازم.

۲. از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ (دولت های نهم و دهم)

در دوره دوم فعالیت های ستاد با توجه به تعریف مقوله فساد و ماهیت آن در فعالیت های اقتصادی و اداری، تمرکز ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و استقرار دبیرخانه آن در مرکز قوه مجریه و حوزه معاون اول رئیس جمهور قرار گرفت. با تصویب آیین نامه داخلی ستاد مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۱، وظایف دبیرخانه ستاد به عنوان مرکزیت هماهنگی قوا شکل گرفت. از آن

تاریخ تا کنون جلسات و فعالیت‌های ستاد نیز با ایفای نقش نظارتی هر سه قوه اداره می‌شود و معاونان اول قوا و معاونان رؤسای قوا در ترکیب اعضای اصلی ستاد حضور دارند.

در هشت سال فعالیت دولت گذشته، ستاد در مجموع ۱۱۱ جلسه اصلی و ۱۲۰ کارگروه کارشناسی تشکیل داده است. تدوین قانون ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد و برخی آیین‌نامه‌های موضوعه و شناسایی برخی گلوگاه‌های فساد در اغلب اولویت‌های شانزده‌گانه مبارزه با فساد، در زمره فعالیت‌های اساسی این ستاد در حوزه پیشگیری محسوب می‌شود.

۳. دوره سوم: از شهریورماه ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۳ (دولت یازدهم)

این ستاد در ادامه فعالیت خود در دولت یازدهم، کماکان با ریاست معاون اول محترم رئیس‌جمهور به‌عنوان دبیر ستاد، با ترکیب اعضای زیر به فعالیت خود ادامه می‌دهد. دولت یازدهم در یک سال نخست فعالیت خود هفده جلسه اصلی منظم و همراه با تعامل و استقبال مناسب اعضای محترم ستاد در سایر قوا و سی جلسه کارگروه کارشناسی و بالغ بر سی جلسه کمیته‌های فرعی برگزار کرده است.

در دوره اخیر برگزاری جلسات اصلی ستاد شاهد تغییر و بهبود عمده به شرح ذیل بوده است:

- تشکیل منظم (سه هفته در میان)؛
- حضور مستمر اعضای ستاد از هر سه قوه (خصوصاً حضور مستمر معاون اول قوه قضائیه برخلاف دوره قبل که حتی یک جلسه نیز حاضر نشده بودند)؛
- رشد ۳۱ درصدی تعداد جلسات اصلی؛

همچنین جلسات کارگروه‌های کارشناسی و کمیته فرعی نیز شاهد بهبود و ارتقای ذیل بوده است:

- رشد ۶۰ درصدی تعداد جلسات کارگروه و طرح مبنای جدید در پیشگیری از فساد؛
- تعریف کمیته‌های فرعی با مسئولیت دستگاه‌های ذی‌ربط برای انجام مأموریت‌های مدنظر ستاد؛

منبع: سایت ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و مالی، قسمت معرفی ستاد، آخرین تاریخ به‌روزرسانی ۹۵/۷/۱۴.

در دولت یازدهم، ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی در کل ۳۶ جلسه برگزار کرده است. همچنین تعداد شش جلسه نیز در دولت دوازدهم برگزار شده تا این ستاد در مجموع در دولت تحت ریاست آقای روحانی تاکنون ۴۲ جلسه تشکیل داده باشد. (لینک منبع)

۵) گزارشی از فعالیت‌های چند سال اخیر

عملکرد ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد از آغاز تأسیس تاکنون فراز و فرودهای متعددی داشته است و در دوره‌های متعدد وقفه‌هایی در تشکیل جلسات ستاد به وجود آمده است. در سال ۱۳۸۴ نیز طرح تحقیق و تفحص از این ستاد در مجلس مطرح شد، اما این طرح توسط هیئت‌رئیس مجلس در آن سال اعلام وصول نشد و بنا شد نمایندگان در جلسه‌ای با رئیس قوه قضائیه موضوعات خود را مطرح کنند. در همان دوران حجت‌الاسلام عبدالرضا ایزدپناه، سخنگوی ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی، با اعلام این خبر که ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی منحل می‌شود اذعان داشت: «با توجه به شعار و محور حرکت دولت و مجلس مبنی بر مبارزه با فساد اقتصادی و تبعیض، شاید نیازی به ستاد نداشته باشیم». (لینک منبع)

هرچند این ستاد هیچ‌گاه منحل نشد، اما همچنان نتوانسته عملکرد مؤثری از خود نشان داد. در مردادماه ۱۳۹۵ بنا به دستور اسحاق جهانگیری، معاون اول رئیس‌جمهور و رئیس ستاد هماهنگی با مفاسد اقتصادی، وزارت اطلاعات و دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد مسئول نظارت با مفاسد اقتصادی شدند. وی طی بخشنامه‌ای وزارت اطلاعات و دبیرخانه ستاد هماهنگی با مبارزه با مفاسد را مسئول نظارت با مفاسد اقتصادی کرد. متن این بخشنامه به این شرح است:

بخشنامه به کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی و استانداری‌ها:

● در اجرای مواد (۱۳) و (۱۵) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ و بند (۶) ماده (۲) و مواد (۴) و (۵) آیین‌نامه پیشگیری و مقابله نظام مند و پایدار با مفاصد اقتصادی در قوه مجریه موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۹۲۰۸۷/ت ۵۰۳۲۸ هـ مورخ ۲۸/۱/۱۳۹۲ کلیه دستگاه‌های اجرایی موظف‌اند ضمن همکاری با دستگاه‌های نظارتی مسئول در کلیه مراحل پیگیری پرونده‌های تخلف و فساد درون دستگاه مربوط، اقدامات لازم را به منظور پیگیری حقوقی و قضائی پرونده‌های مذکور در محاکم دادگستری به عمل آورده و نتیجه را از طریق سامانه رصد و نظارت (موضوع ماده ۴) آیین‌نامه یادشده منعکس نمایند. در غیر این صورت مشمول مجازات‌های مقرر در قانون می‌شوند.

● مسئولیت اجرایی این بخشنامه بر عهده رؤسای دستگاه‌های اجرایی و نظارت بر حسن اجرای آن مشترکاً بر عهده وزارت اطلاعات و دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاصد اقتصادی است.

● دبیرخانه ستاد یادشده موظف است با همکاری وزارت اطلاعات گزارش اقدامات موضوع این بخشنامه را هر شش ماه یک بار از دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط اخذ و به دفتر معاون اول رئیس‌جمهور ارسال نماید. این بخشنامه را در ۱۶ مرداد ۹۵ اسحاق جهانگیری برای اجرا ابلاغ کرد. (لینک منبع)

در جلسه سی و پنجم ستاد، اسحاق جهانگیری با تأکید بر اهمیت موضوع مقابله با زمین‌خواری، به‌عنوان یکی از مظاهر مفاصد اقتصادی گفت: «در این خصوص تاکنون مباحث مختلفی در جلسات ستاد مطرح شده که منجر به شکل‌گیری کارگروه فراقوه‌ای مبارزه با زمین‌خواری شده است.» وی با اشاره به مسئولیت این کارگروه فراقوه‌ای برای آسیب‌شناسی در خصوص پدیده زمین‌خواری و پیشنهاد این کارگروه مبنی بر ایجاد پنجره واحد و سامانه یکپارچه برای نظارت الکترونیک بر امور مرتبط با زمین، اظهار داشت: «اصل ایجاد چنین سامانه‌ای مورد تأیید است و با ایجاد آن، بستری برای هماهنگی‌های لازم میان دستگاه‌های مربوطه صورت خواهد گرفت. البته لازم است این سامانه هماهنگ و در راستای دولت الکترونیک باشد».

اسحاق جهانگیری در جلسه سی و هفتم ستاد هماهنگی مبارزه با مفاصد اقتصادی در مهرماه ۹۶، با بیان اینکه یکی از تصمیمات خوب ستاد در دوره گذشته (دولت یازدهم) برنامه‌ریزی برای پیشگیری از تخلفات است، اظهار داشت: در دولت یازدهم بر اساس مصوبه دولت در هر دستگاه اجرایی کارگروهی با مسئولیت بالاترین مقام دستگاه و با حضور بخش‌های نظارتی، بازرسی و حراست تشکیل شدند و موظف بودند گلوگاه‌های فسادخیز نظیر امضاهای طلایی را شناسایی و به سمت شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی شفاف و نیز پیاده‌سازی دولت الکترونیک حرکت کنند که در دولت دوازدهم نیز با جدیت دنبال خواهد شد. یکی از مصوبات این جلسه تشکیل کارگروهی در خصوص مبارزه با پدیده کلاهبرداری جمعی بود. در این شیوه متخلفین با سوءاستفاده از اعتماد عمومی و وعده‌های اغواگرانه و واهی پرداخت سودهای بالاتر از نرخ سود بانکی و عرف فعالیت‌های اقتصادی، پس از جذب سپرده و سرمایه‌پذیری از عموم افراد با عناوین مختلف نظیر مضاربه، گردشگری، خودرو، مسکن، صنعت و مشاغل متعدد در نهایت با تقلب و انحراف منابع از فعالیت اقتصادی و مصرف در راستای منافع شخصی موجب تضییع حقوق افراد می‌شوند. (لینک منبع)

اما پس از آن از مهرماه ۹۶ تا خرداد ۹۷ به مدت هشت ماه جلسات ستاد هماهنگی مبارزه با مفاصد اقتصادی برگزار نشد که انتقادهای فراوانی را به همراه داشت. (لینک منبع)

سرانجام، در ۲۸ خرداد ۹۷ برگزاری این جلسات از سر گرفته شد. در جلسه سی و نهم این ستاد در ۱۲ تیرماه ۱۳۹۷، اسحاق جهانگیری، معاون اول رئیس‌جمهور و رئیس ستاد هماهنگی مبارزه با مفاصد اقتصادی و مالی، با توجه به تحولات صورت‌گرفته و خروج یک‌جانبه امریکا از برجام با اشاره به تجربه فسادهای رخ داده در دوره‌های گذشته در شرایط تحریم گفت: «تأکید این

ستاد به حداقل رسیدن دغدغه دستگاه‌های نظارتی و همکاری آن‌ها با دستگاه‌های اجرایی برای اتخاذ تصمیمات لازم و جلوگیری از تکرار تجارب تلخ بروز مفاسد در شرایط تحریم است». در این جلسه، نماینده وزارت نفت ارزیابی‌های دستگاه متبوع خود از نحوه شکل‌گیری فساد در دوران تحریم‌های گذشته و آسیب‌شناسی انجام‌شده را ارائه کرد و به تشریح راهکارها و پیشنهادهایی برای جلوگیری از وقوع و تکرار تخلفات در شرایط جدید پرداخت. رئیس کل بانک مرکزی نیز با ارائه گزارشی مختصر مواردی را در خصوص مشکلات دوره تحریم‌های گذشته مطرح کرد و مقرر شد هماهنگی‌های لازم را با نهادهای نظارتی درباره رفع مشکلات در دوره آتی تحریم‌ها به عمل آورد. نماینده سازمان اطلاعات سپاه پاسداران هم در این نشست گزارشی از برخی موارد تخلف در دوره گذشته تحریم‌ها را ارائه کرد و به بیان آسیب‌شناسی و ارائه راهکارهای این سازمان در خصوص جلوگیری از بروز فساد در شرایط تحریم پرداخت. (لینک منبع)

در جلسه چهل و دوم پیش‌نویس طرح ایجاد «پنجره واحد مدیریت زمین» برای مقابله با پدیده زمین‌خواری تصویب شد. در همین راستا در ۱۸ فروردین ماه ۱۳۹۸ اعلام شد پس از پیگیری‌های دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی ۱۵۵۰ هکتار از اراضی ملی شهرستان زاهدان آزاد شد. (لینک منبع)

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد قوه قضائیه

سال تأسیس: ۱۳۸۷

الف) تاریخچه تأسیس مرکز

نظارت و بازرسی با توجه به قلمرو وسیع خود، نیازمند مرکزی مطالعاتی است که بتواند در حوزه‌های مختلف مبارزه با فساد و ارتقای سلامت اداری به پژوهش و مطالعه اقدام کند. به این ترتیب ضمن افزایش دانش نظری پیرامون نظارت و بازرسی امکان ارتقای وضعیت گزارش‌های بازرسی و به دنبال آن، بهبود سلامت اداری در کشور فراهم خواهد شد. بر مبنای چنین دغدغه‌ای مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد قوه قضائیه در سازمان بازرسی کل کشور با هدف انجام طرح‌های مطالعاتی و تحقیقاتی کاربردی و نظری به منظور بهبود وضعیت بازرسی و گزارش‌های آن و شناسایی مؤلفه‌های بروز فساد و ارائه راهکارهای ارتقای سلامت اداری در سال ۱۳۸۷ تأسیس شد که دو هفته‌نامه علمی-پژوهشی سازمان بازرسی کل کشور با عنوان «گزارش پژوهشی» را در بهمن ماه ۸۷ منتشر کرد. همچنین این مرکز در تابستان ۱۳۸۸ اولین شماره فصلنامه «دانش ارزیابی» را در منتشر کرد و با توجه با آنکه هیچ اشاره مستقیمی به تاریخ تأسیس این مرکز وجود ندارد انتشار این نشریات نشان می‌دهد تاریخ تأسیس این مرکز در سال ۱۳۸۷ است. (لینک منبع)

ب) شرح وظایف و اهداف

این مرکز با هدف انجام طرح‌های مطالعاتی و تحقیقاتی کاربردی و نظری به منظور بهبود وضعیت بازرسی و گزارش‌های آن و شناسایی مؤلفه‌های بروز فساد و ارائه راهکارهای ارتقای سلامت اداری تأسیس شده است و صرفاً یک مرکز مطالعاتی است که مهم‌ترین وظایف تعریف شده برای این مرکز به شرح زیر است:

- تأمین نیازهای پژوهشی معاونت‌ها و ادارات کل بازرسی سازمان؛
- انجام پژوهش‌های کاربردی به منظور ارتقای گزارش‌های بازرسی و نظارتی سازمان؛
- انجام پژوهش‌های موردی حسب درخواست ریاست و معاونین سازمان؛
- انجام پژوهش‌های نظری و انتشار نتایج آن از طریق چاپ فصلنامه و گزارش پژوهشی؛
- برقراری زمینه‌های لازم برای ارتباط مؤثر پژوهشگران و نخبگان با مرکز؛
- برگزاری همایش‌ها و سمینارها با حضور کارشناسان و پژوهشگران فعال در حوزه بازرسی و نظارت؛
- ارتباط با مراکز و دفاتر مطالعاتی و پژوهشی فعال در زمینه مبارزه با فساد و ارتقای سلامت اداری؛
- ایجاد زمینه دسترسی پژوهشگران فعال در حوزه مبارزه با فساد به آثار و متون مربوطه؛
- فراهم آوردن امکان دسترسی به منابع مورد نیاز پژوهشگران از طریق کتابخانه و سایت سازمان بازرسی.

(لینک منبع)

ج) ساختار اجزا و اعضا

این مرکز زیرمجموعه سازمان بازرسی کل کشور است و دکتر حمیدرضا ملک محمدی ریاست این مرکز را برعهده دارد. (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

- انتشار ۱۲۰ شماره دوهفته نامه «گزارش پژوهشی» از سال ۱۳۸۷ تاکنون؛
- انتشار ۳۶ شماره فصلنامه «دانش ارزیابی» از سال ۱۳۸۸ تاکنون؛
- انتشار ۱۳ شماره فصلنامه «همه با هم علیه فساد» از سال ۱۳۹۴ تاکنون؛
- انتشار ده عنوان کتاب در زمینه فساد، مبارزه با فساد و ارتقای سلامت اداری که عناوین این کتب به قرار زیر است:
- تحلیل فساد در بخش جنگل؛
- ارزیابی ظرفیت نهادهای مبارزه با فساد: راهنمایی برای مسئولان؛
- آمبودزمان در آسیا/ارتقای پاسخگویی در ارائه خدمات عمومی؛
- آکادمی‌ها و نهادهای ضد فساد؛
- منبع‌شناسی مطالعات مبارزه با فساد، بازرسی و نظارت؛
- شاخص‌های اندازه‌گیری فساد و ضد فساد؛
- مبارزه با فساد در اقتصادهای در حال گذار؛ ارمنستان؛
- در راه کشوری عاری از فساد؛ اقدامات مبارزه با فساد در مالزی؛
- «اظهار داریی‌های مقامات دولتی» ابزاری برای پیشگیری از فساد؛
- رویه قضائی و قوانین موضوعه در مورد جرائم کارکنان دولت. (لینک منبع)

شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول شویی و تأمین مالی تروریسم

سال تأسیس: ۱۳۸۷

الف) تاریخچه تأسیس شورا

قانون مبارزه با پول شویی در سال ۱۳۸۶ در مجلس هفتم مصوب شد و در اسفند همان سال به تأیید شورای نگهبان نیز رسید. بر اساس ماده ۴ این قانون باید به منظور هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی ربط در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه سیستم‌های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پول شویی شورای عالی مبارزه با پول شویی به ریاست و مسئولیت وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزیر صنعت، معدن و تجارت، اطلاعات، کشور و رئیس بانک مرکزی تشکیل شود. نخستین جلسه شورای عالی مبارزه با پول شویی فروردین ماه ۱۳۸۷ به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی تشکیل شد و در آن ساختار موقت دبیرخانه شورای عالی مبارزه با پول شویی و شرح وظایف آن به تصویب رسید. در سال ۱۳۹۷ قانون مبارزه با پول شویی مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت که بر اساس اصلاحات انجام شده نام این شورا به شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول شویی و تأمین مالی تروریسم تغییر یافت. (لینک منبع)

ب) شرح وظایف و اهداف

این شورا به منظور هماهنگی برای پیشگیری و مقابله با جرائم پول شویی و تأمین مالی تروریسم تشکیل می‌شود که این هدف در ماده ۴ اصلاحیه قانون مبارزه با پول شویی تصریح شده است. (لینک منبع)

وظایف این شورا عبارت است از:

- تعیین راهبردها و برنامه‌ریزی در جهت اجرای قانون؛
 - تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم در خصوص اجرای قانون برای تصویب به هیئت وزیران؛
 - هماهنگ کردن دستگاه‌های زیرمجموعه دولت در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد، مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه سامانه‌های هوشمند و شناسایی معاملات مشکوک و گزارش به مراجع ذی ربط جهت انجام اقدامات لازم.
- لایحه اولیه این قانون که در تاریخ ۹۷/۷/۳ در مجلس در حال رسیدگی بود و در مجلس نیز تصویب شد وظیفه چهارمی نیز بر عهده شورا قرار داشت این وظیفه به قرار زیر بود:
- همکاری‌های بین‌المللی و تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان‌های مشابه در سایر کشورها در زمینه مبارزه با پول شویی در چارچوب مفاد ماده ۱۲ این قانون. (لینک منبع)
- اما در سند نهایی که به تصویب مجمع رسیده است این بند از ماده ۴ حذف شده است (لینک منبع)

ج) ساختار، اجزا و اعضای شورا

این شورا متشکل از وزارتخانه‌ها و سازمان‌های زیر است:

- وزارت اقتصاد و دارایی (که وزیر این وزارتخانه ریاست شورا را بر عهده دارد)؛
- وزارت صنعت، معدن و تجارت؛
- وزارت اطلاعات؛
- وزارت کشور؛
- وزارت دادگستری؛
- وزارت امور خارجه؛
- نماینده رئیس قوه قضائیه؛
- دادستان کل کشور یا نماینده وی؛
- رئیس سازمان بازرسی کل کشور یا نماینده وی؛
- رئیس سازمان اطلاعات سپاه؛
- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر به پیشنهاد کمیسیون‌های اقتصادی، شوراها و امور داخلی کشور و قضائی و حقوقی و تصویب مجلس.

یکی از اجزای شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول شویی و تأمین مالی تروریسم که بر اساس ماده ۷ مکرر قانون مبارزه با پول شویی تشکیل می‌شود مرکز اطلاعات مالی است. بر اساس تبصره ۲ از این ماده قانونی مرکز اطلاعات مالی یک مؤسسه دولتی تابع وزارت امور اقتصادی و دارایی است. این مرکز متشکل از رئیس و به تعداد لازم معاون و گروه‌های کارشناسی از قبیل کارگروه حقوقی قضائی، پیگیری و نظارت، تحلیل و بررسی اطلاعات مالی است. رئیس مرکز از میان افراد دارای حداقل ده سال سابقه مدیریتی یا قضائی مرتبط و با شرایط زیر با رأی حداقل دوسوم اعضای شورا و با حکم رئیس شورا منصوب می‌شود. دوره ریاست چهار سال و تجدید آن برای یک بار مجاز است. تشکیلات این مرکز در چارچوب این قانون بر اساس آیین‌نامه‌ای است که شورا تدوین می‌کند و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

وظایف و اختیارات مرکز اطلاعات مالی به قرار زیر است:

- دریافت، گردآوری، نگهداری، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات و بررسی معاملات و عملیات مشکوک به پول شویی و تأمین مالی تروریسم، ردیابی جریان وجوه و انتقال اموال با رعایت ضوابط قانونی و گزارش معاملات و عملیات مشکوک به پول شویی و تأمین مالی تروریسم.
- وزارت اطلاعات، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، سازمان ثبت احوال کشور، بیمه مرکزی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان حسابرسی، سازمان بورس و اوراق بهادار، ستاد مرکزی مبارزه با

قاچاق کالا و ارز، ستاد مبارزه با مواد مخدر و سازمان تعزیرات حکومتی موظف‌اند پاسخ استعلامات مرکز در مورد اطلاعات تکمیلی مرتبط با معاملات و تراکنش‌های مالی مشکوک به پول شویی را به صورت برخط امن به این مرکز ارسال کنند. همچنین، اطلاعات موضوع این ماده با لحاظ ماده ۱۱۰ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ در اختیار قوه قضائیه قرار دهند.

- جلوگیری از نقل و انتقال وجوه یا اموال مشکوک به پول شویی و تأمین مالی تروریسم و اطلاع به مرجع صالح قضائی جهت رسیدگی مطابق حکم تبصره ۱ این ماده.
- ارائه مشاوره به اشخاص مشمول برای مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم در قالب ابلاغ اصول راهنما.
- تدوین آیین‌نامه‌های مربوط به روش‌ها و مصادیق گزارش معاملات مالی مشکوک و اعمال موضوع این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم جهت تصویب در هیئت وزیران و سپس ارجاع به مراجع ذی‌ربط.
- تهیه برنامه‌های آموزشی در زمینه آثار زیان‌بار پول شویی و تأمین مالی تروریسم، شیوه‌های متداول در انجام جرائم مذکور و ابزارهای مؤثر پیشگیری از آن از طریق شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.
- همکاری با اشخاص، سازمان‌ها و نهادها یا دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد که در زمینه مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم فعالیت می‌کنند.
- تهیه و ارسال منظم گزارش‌هایی درباره اقدامات انجام‌شده و ارائه پیشنهادها و پیشنهادات مربوط به شورا و شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.
- همکاری و تبادل اطلاعات با مراکز مشابه در سایر کشورها، سازمان‌ها، مجامع منطقه‌ای، بین‌الدولی و بین‌المللی ذی‌ربط مطابق قوانین و مقررات. ضوابط و نحوه همکاری و تبادل اطلاعات و همچنین چگونگی انتخاب طرف‌های تبادل به موجب آیین‌نامه‌ای است که توسط شورا تهیه شده و به تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.
- انجام سایر وظایف محوله از سوی شورا در چارچوب مقررات این قانون. (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

نخستین جلسه شورای عالی مبارزه با پول شویی در دولت حسن روحانی، در دولت یازدهم در خردادماه ۹۳ و به ریاست طیب‌نیا، وزیر وقت اقتصاد، برگزار شد. در این جلسه گزارش دبیرخانه شورا درباره آخرین اقدامات صورت‌گرفته در سطح داخلی و بین‌المللی و بهترین اقدامات انجام‌شده درباره مبارزه با پول شویی ارائه شد. (لینک منبع)

در شهریورماه ۱۳۹۵ شورای عالی مبارزه با پول شویی پیرامون مسائل مطرح‌شده درباره FATF بیانیه‌ای صادر کرد. گروه اقدام مالی (FATF) در تاریخ چهارم تیر ۱۳۹۵ با انتشار بیانیه‌ای، درخواست خود از کشورها برای انجام اقدامات مقابله‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران را به مدت یک سال به حالت تعلیق درآورد. این تعلیق، نتیجه اقدامات متعدد دولت، مجلس شورای اسلامی و قوه قضائیه در سال‌های اخیر، از جمله تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم و التزام ایران به اجرای برنامه اقدام برای رفع کاستی‌های چارچوب مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم منطبق با قانون اساسی است. تعلیق اقدامات مقابله‌ای علیه ایران، گامی مثبت در راستای رفع محدودیت‌های بانکی است که در سال‌های اخیر به ناحق علیه کشورمان وضع و موجب تحمیل هزینه‌های گزاف شده است. از این‌روست که بیانیه اخیر گروه اقدام مالی با مخالفت لابی‌های

صهیونیستی و برخی کشورهای دیگر روبه‌رو شد که خواستار تداوم محدودیت‌ها علیه ایران هستند.

ماهیت و کارکرد گروه اقدام مالی:

گروه اقدام مالی، یک نهاد بین‌الدولی است که در سال ۱۹۸۹ تأسیس شده و کارکرد آن عبارت است از وضع استانداردهایی برای مقابله با پول شویی، تأمین مالی تروریسم و سایر جرائمی که سلامت نظام مالی را تهدید می‌کنند. گروه اقدام مالی تلاش می‌کند تا اجرای این استانداردها در کشورها را ارتقا دهد و همکاری بین‌المللی برای مبارزه با سوءاستفاده از بنگاه‌های اقتصادی و نظام مالی در جهت ارتکاب جرائم فوق را تشویق کند.

استانداردهای گروه اقدام مالی به‌طور خلاصه شامل موارد زیر می‌شوند:

- شناسایی ریسک‌ها و در نظر گرفتن سیاست‌هایی برای همکاری داخلی؛
- تعقیب قضائی پول شویی، تأمین مالی تروریسم و سایر جرائمی که سلامت نظام مالی را تهدید می‌کنند؛
- اتخاذ اقدامات پیشگیرانه برای بخش مالی اقتصاد و سایر بخش‌های مشخص شده در استانداردها (بنگاه‌های اقتصادی، مشاغل غیرمالی و غیره)؛
- اعطای اختیارات و مسئولیت‌های لازم به مقامات ذی صلاح (مقامات قضائی، اجرایی و نظارتی) و سایر اقدامات نهادی برای مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم؛

تسهیل همکاری بین‌المللی ضرورت همکاری و تعامل با گروه اقدام مالی

مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم، یکی از گام‌های ضروری مبارزه با فساد مالی در هر کشور است و استانداردهای گروه اقدام مالی موازینی هستند که هر کشوری در راستای مبارزه با فساد باید آن‌ها را اعمال کند تا شفافیت لازم در فضای اقتصادی کشور ایجاد شود، فعالیت‌های مجرمانه از فعالیت‌های قانونی مشروع متمایز باشند، مقامات قضائی و اجرایی اختیارات قانونی و نهادی لازم برای مقابله با جرائم مالی خصوصاً در نظام بانکی را داشته باشند و مجازات‌های مؤثر و بازدارنده برای ارتکاب این جرائم وضع و اعمال شوند. از این‌رو تقریباً تمامی کشورهای دنیا استانداردهای گروه اقدام مالی را در قالب قوانین، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و رویه‌های اجرایی داخلی خود اعمال کرده و بر اجرای آن‌ها نظارت می‌کنند. از سوی دیگر همکاری و تعامل با گروه اقدام مالی از آن‌رو ضرورت دارد که امروزه کلیه بانک‌ها، مؤسسات مالی، شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی در سراسر جهان موظف‌اند استانداردهای مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم را اجرا کنند.

مبانی قانونی تعامل ایران و گروه اقدام مالی

به موجب قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶ / ۱۱ / ۲ یکی از وظایف شورای عالی مبارزه با پول شویی تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان‌های مشابه در سایر کشورها در چارچوب ماده ۱۲ آن قانون است و در این ماده نیز قید شده است که در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها معاهده معاضدت قضائی و اطلاعاتی در امر مبارزه با پول شویی تصویب شده باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافق‌نامه صورت خواهد گرفت. علاوه بر این، یکی از جرائم اصلی مندرج در قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون مبارزه با فساد، پول شویی است که در ماده ۱۴ به آن اشاره شده است. در مواد متعددی از این قانون که در تاریخ ۱۳۸۷ . ۷ . ۲۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده، موضوع همکاری‌های بین‌المللی ذکر شده است. به عنوان مثال در بند (۴) از ماده (۵) این کنوانسیون (قانون)، قید شده است: «کشورهای عضو

به نحو مقتضی و طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود با یکدیگر و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مربوط در جهت ارتقا و توسعه اقدامات موضوع این ماده همکاری خواهند نمود» همچنین در قسمت «ب» از بند ۱ ماده ۱۴ آن قید شده است: «بدون خدشه وارد آمدن به ماده (۴۶) این کنوانسیون، اطمینان حاصل شود که مراجع اداری، نظارتی، ضابطین قانونی و سایر مراجع متعهد به مبارزه با پول‌شویی، این توانایی را دارند تا در سطح ملی و بین‌المللی در چارچوب شرایطی که قانون داخل آن کشور تعیین کرده است، همکاری و تبادل اطلاعات کنند و بدین منظور ایجاد واحد اطلاعات مالی را مدنظر قرار خواهد داد تا به‌عنوان مرکز ملی جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و نشر اطلاعات مربوط به پول‌شویی خدمت کند». همچنین بند ۹ ماده ۳۸ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی، یکی از وظایف واحد اطلاعات مالی ایران را «تبادل اطلاعات با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی طبق مقررات» در نظر گرفته و در بند ۴ ماده ۵ کنوانسیون مبارزه با فساد این نکته نیز قید شده است: «در راستای ایجاد نظام نظارتی و کنترلی طبق این ماده و بدون خدشه وارد آمدن به هر ماده این کنوانسیون، از کشورهای عضو درخواست می‌شود تا از ابتکارات مربوط به سازمان‌های منطقه‌ای، بین‌المللی و چندجانبه علیه پول‌شویی استفاده کنند» و در بند ۵ همان ماده نیز ذکر شده است: «کشورهای عضو تلاش خواهند نمود تا همکاری‌های جهانی، منطقه‌ای، زیرمنطقه‌ای و دوجانبه را در بین مراجع نظارتی، قضائی، ضابطین قانونی و مالی به‌منظور مبارزه با پول‌شویی گسترش دهند». مواد دیگر این کنوانسیون عبارت‌اند از: ماده (۴۴) در مورد استرداد اموال مجرمین، ماده (۴۶) در رابطه با معاضدت قضائی، ماده (۴۸) در خصوص همکاری در جهت اجرای قانون، ماده (۵۲) در خصوص پیشگیری و کشف و انتقال عواید ناشی از جرم، ماده (۵۴) در خصوص راهکارهای استرداد اموال از طریق همکاری بین‌المللی در زمینه مصادره، ماده (۵۶) در خصوص همکاری‌های ویژه، ماده (۶۱) در خصوص جمع‌آوری، مبادله و تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به فساد. این کنوانسیون بر اساس ماده ۹ قانون مدنی که مقرر می‌دارد «مقررات عهدی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون» در داخل کشور برای کلیه دستگاه‌ها و نهادها لازم‌الاجراست.

علاوه بر این در ماده ۱۶ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳/۱۱/۱۳۹۴ قید شده است که به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود در اجرای این قانون مطابق تعهدات بین‌المللی خود در مبادله اطلاعات یا معاضدت قضائی با سایر کشورها با رعایت اصل هفتاد و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید.

تعاملات با گروه اقدام مالی

تعاملات با گروه اقدام مالی، منحصر به ماه‌های گذشته و این دولت نبوده و در دولت‌های سابق نیز تلاش‌های گسترده‌ای در جهت تعامل با گروه اقدام مالی صورت گرفته است که به دلیل فضای منفی بین‌المللی ایجاد شده علیه کشور، منتهی به نتیجه مطلوب نشده بود.

دولت تدبیر و امید در راستای تعهد خود به ملت شریف ایران مبنی بر رفع محدودیت‌های بین‌المللی حرکت در مسیر خروج ایران از فهرست کشورها و مناطق پرخطر و غیرهمکار گروه اقدام مالی را به‌عنوان یکی از برنامه‌های خود مدنظر قرار داد.

در این راستا، در نشست‌های بین‌المللی بر این نکته تأکید شد که ایران به‌عنوان یکی از قربانیان عملیات تروریستی همواره اقدامات گسترده‌ای را برای مقابله با تمامی ابعاد تروریسم انجام داده است. همچنین مقررات، مصوبات و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های متعددی که در دولت‌های گذشته و سال‌های اخیر در راستای مبارزه با پول‌شویی در سطح کشور تصویب شده‌اند، معرفی گردید. از جمله مهم‌ترین این اقدامات، انعکاس تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم در پایان سال ۱۳۹۴ توسط مجلس شورای اسلامی بوده است. تدابیر مزبور منجر به تعلیق «اقدامات مقابله‌ای» علیه کشور شد و این اقدامات، به فضل خدا در چارچوب قانون اساسی و سیاست‌های کلان نظام تا خروج کامل از فهرست کشورها و مناطق پرخطر و غیرهمکار

ادامه خواهد داشت.

پاسخ به انتقادات ارائه اطلاعات نظام مالی ایران به گروه اقدام مالی

یکی از انتقاداتی که در روزهای اخیر مطرح شده است، امکان ارائه اطلاعات مالی ایران به گروه اقدام مالی است. برای گروه اقدام مالی مهم است که در کشورها قوانین ملی کارا و اثربخشی برای مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم وجود داشته باشد؛ مقامات قضائی و اجرایی، اختیارات کافی برای نظارت بر اجرای این قوانین و مقررات داشته باشند؛ شناسایی مشتری در مؤسسات مالی انجام شود؛ سوابق معاملات برای مدت مشخصی نگهداری شود و نظایر آن. گروه اقدام مالی به جمع آوری اطلاعات تراکنشها و معاملات خاصی نمی پردازد. این گروه، هیچ مکانیسمی برای دریافت اطلاعات از بانکها و کشورها ندارد و اساساً کارکرد این گروه بررسی سیاستها و رویههاست نه دادهها، معاملات و تراکنشها.

ارائه اطلاعات نظام مالی ایران به سایر کشورها

این نگرانی ابراز شده است که عضویت در گروه اقدام مالی باعث خواهد شد تا اطلاعات بانکی ایران در دسترس امریکا و سایر کشورها قرار گیرد. واقعیت این است که هیچ یک از اعضای گروه اقدام مالی به دلیل عضویت در این گروه، متعهد نیست که اطلاعات مشتریان نظام مالی خود را در اختیار سایر اعضا قرار دهد و هرگونه تبادل اطلاعاتی میان اعضا بر اساس معاهدات دوجانبه یا چندجانبه میان آنها و پس از تصویب مجالس و سایر مراجع ذیصلاح داخلی آنها خواهد بود. روشن است در معاهدات معاضدت قضائی که میان جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها منعقد شده اند و تماماً به تصویب و تأیید شورای نگهبان رسیده و یا خواهند رسید دغدغه های کشور در رابطه با انتقال اطلاعات حساس در نظر گرفته شده و تحفظ های لازم صورت گرفته و خواهد گرفت.

تعریف تروریسم

انتقاد مطرح شده دیگر این است که ایران به واسطه همکاری با گروه اقدام مالی موظف خواهد شد که تفسیر کشورهای غربی از تروریسم را بپذیرد. گفتنی است گروه اقدام مالی هیچ تعریفی از تروریسم ارائه نداده و به معرفی مشاغل و ابزارهایی پرداخته که ممکن است مورد سوءاستفاده تأمین کنندگان مالی تروریسم قرار گیرند و توصیه های لازم را در این خصوص ارائه نموده است. تعریف تروریسم امری است که مورد اختلاف کشورهای مختلف قرار دارد. با این حال، در کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (۱۹۹۹)، تعریفی از تروریسم پذیرفته شده است که در قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳۹۴ در جمهوری اسلامی ایران نیز با اندکی تغییر در عبارات، مورد قبول قرار گرفته است. به موجب قانون مزبور، ایران نیز مانند اکثر کشورها اعمال خشونت باری را که از طریق ارباب مردم، قصد تأثیرگذاری بر سیاستها و رویه های دولتها را دارند اعمال تروریستی محسوب کرده است و به بخش قابل توجهی از کنوانسیون های سازمان ملل متحد پیوسته است که برای مقابله با تروریسم تدوین شده اند؛ بنابراین از جهت مفهومی، ایران در تعریف تروریسم با جامعه بین المللی همسو است. در رابطه با مصادیق سازمانها و گروه های تروریستی، ایران مانند هر کشور دیگری حق دارد که در قوانین خود، نهادهای ذیصلاح برای تعیین مصادیق سازمانها و گروه های تروریستی را مشخص کند و این مصادیق را به اشخاص حقیقی و حقوقی ابلاغ کند.

اجرای قطعنامه های سازمان ملل متحد

یکی از انتقادات وارد شده بر تعامل با گروه اقدام مالی این است که ایران، با اجرای استانداردهای گروه اقدام مالی مکلف خواهد شد که قطعنامه های تحریمی سازمان ملل متحد علیه خود را اجرا کند. مبنای این انتقاد توصیه شماره ۷ گروه اقدام مالی

است که مقرر می‌دارد: «در اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد در ارتباط با جلوگیری، سرکوب و توقف اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی و تأمین مالی آن، کشورها باید تحریم‌های مالی هدفمند را به اجرا گذارند». قطعنامه‌های یادشده کشورها را ملزم می‌کنند برای اطمینان از اینکه هیچ‌گونه وجه یا دارایی دیگری، به طور مستقیم یا غیرمستقیم در اختیار شخص یا نهادی قرار نگیرد که توسط یا به موجب اختیارات شورای امنیت سازمان ملل متحد - تحت فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد - معین شده‌اند یا اشخاص مزبور از آن وجوه یا دارایی‌ها بهره‌مند نشوند، بدون تأخیر، وجوه و دارایی‌های آن‌ها را مسدود کنند. منتقدان تعامل با گروه اقدام مالی اظهار می‌دارند اجرای این توصیه باعث خواهد شد که ایران به اجرای قطعنامه ۱۹۲۹ و سایر قطعنامه‌های تحریمی علیه خود مکلف شود. در پاسخ باید گفت اصولاً اجرای توصیه هفتم گروه مذکور در برنامه اقدام مورد توافق ذکر نشده است. همچنین مشابه بسیاری از کشورها، اجرای تمامی توصیه‌های چهل‌گانه الزام‌آور نبوده و از این بابت تعهدی متوجه کشور نخواهد بود. در رابطه با قطعنامه ۱۲۶۷ (موضوع توصیه ششم گروه اقدام مالی) نیز باید اشاره نمود این قطعنامه مرتبط با القاعده، طالبان، داعش، اسامه بن لادن و سایر اشخاص و سازمان‌های تروریستی مرتبط با آن‌هاست که اقدامات متعددی را علیه جمهوری اسلامی ایران انجام داده‌اند و ایران نیز همانند برخی دیگر از کشورها قربانی عملیات تروریستی این گروه بوده است. از این رو مفاد این قطعنامه از سال‌ها پیش در بانک‌های کشور اجرا می‌شود. حتی در صورت اضافه شدن اسامی دیگر به این فهرست در قطعنامه‌های آتی نیز هیچ‌گونه تحمیلی نمی‌تواند بر کشور صورت گیرد، چرا که در قانون مجلس شورای اسلامی تصریح شده است که تشخیص مصادیق تروریسم تنها توسط شورای عالی امنیت ملی کشور صورت می‌گیرد.

قطع روابط با اشخاص مشمول تحریم‌های امریکا

یکی دیگر از انتقادات مطرح شده در روزهای اخیر، این است که ایران، با تعامل با گروه اقدام مالی، مکلف به اجرای تحریم‌های امریکا خواهد شد و لذا بانک‌ها و مؤسسات مالی ایران، مکلف خواهند شد رابطه خود را با نهادهای باقی‌مانده در فهرست تحریم‌های امریکا قطع نمایند. به لحاظ فنی و تخصصی هیچ امری در استانداردهای گروه اقدام مالی وجود ندارد که ایران یا هیچ کشور دیگری را مکلف به تبعیت از تحریم‌های امریکا نماید. رژیم تحریم‌های امریکا مستقل از گروه اقدام مالی است. علاوه بر این، در متن برجام این نکته مورد اذعان قرار گرفته است که کلیه اشخاص ایرانی، می‌توانند با یکدیگر روابط مالی و اقتصادی داشته باشند

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تعامل با گروه اقدام مالی از سال‌ها قبل در زمره برنامه‌های شورای عالی مبارزه با پول‌شویی قرار داشته است و اقداماتی که منجر به تعلیق اقدامات مقابله‌ای علیه ایران شده‌اند نیز منحصر به دولت فعلی نیست. تعامل با گروه ویژه اقدام مالی، ضرورتی است که مستقل از بحث برجام و دولت کنونی است. در حال حاضر ۱۹۸ کشور، پذیرفته‌اند که توصیه‌های گروه اقدام مالی را اجرا نمایند؛ بنابراین تعداد کشورهایی که با گروه ویژه اقدام مالی همکاری می‌کنند از تعداد دولت‌های عضو سازمان ملل متحد (۱۹۳ عضو) نیز بیشتر است. با توجه به آنچه گفته شد اجرایی کردن استانداردهای مبارزه با تأمین مالی تروریسم و تعامل با گروه اقدام مالی در چارچوب قانون اساسی کشور و با رعایت مصالح نظام، یکی از اقدامات ضروری برای مبارزه با فساد از یک سو و ارتقای روابط بین‌المللی نظام مالی و اقتصادی کشور است؛ از این رو، همکاری‌های بین‌المللی با در نظر داشتن کلیه ملاحظات ملی، امنیتی و اقتصادی تا حصول به نتایج مطلوب ادامه خواهد داشت. (لینک منبع)

مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد

سال تأسیس: ۱۳۸۹

الف) تاریخچه تأسیس

کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با فساد که در سال ۲۰۰۳ تدوین و تصویب شده است، اولین معاهده جامع بین‌المللی است که به طور خاص به مسئله مبارزه با فساد پرداخته است. پیش از تصویب این کنوانسیون چند معاهده منطقه‌ای (اروپایی، امریکایی و آفریقایی) درباره وجوهی از فساد نظیر رشوه تدوین و تصویب شده بود، اما کنوانسیون ضد فساد در ۷۱ ماده، کلیه مراحل و ابعاد مبارزه با فساد، یعنی پیشگیری، جرم‌انگاری، استرداد مجرمین فساد، معاضدت قضائی به منظور تحقیق و جمع‌آوری ادله جرم، بازگرداندن اموال و عواید ناشی از فساد و همکاری بین‌المللی در راستای مبارزه با فساد را مورد توجه قرار داده است. جمهوری اسلامی ایران نیز از تاریخ ۱۳۸۸/۱/۲۰ رسماً به عضویت کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد درآمد و در اسفندماه همان سال، هیئت‌وزیران به موجب مصوبه شماره ۴۴۱۳۶/۲۵۸۸۴ مورخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۴ وزارت دادگستری را به عنوان مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در کشور تعیین نمود. (لینک منبع)

ب) شرح اهداف و وظایف

آیین‌نامه مرجع ملی و نهاد هماهنگی کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، در ماده ۲ و ۳ شورای مرجع ملی را معرفی می‌کند:

ماده ۲. این آیین‌نامه در اجرای کنوانسیون تصویب و مرجع ملی در چارچوب کنوانسیون فعالیت می‌کند و هدف آن ایجاد بسترهای لازم جهت تحقق اهداف کنوانسیون است.

ماده ۳. وظایف و اختیارات مرجع ملی در چارچوب قوانین و مقررات مربوط به شرح زیر است:

- ۱. تدوین برنامه‌های اجرایی و دستورالعمل‌ها در زمینه اجرای مفاد کنوانسیون.
- ۲. تبادل اطلاعات و تجربیات مرتبط با کنوانسیون با اشخاص ذی صلاح موضوع کنوانسیون با رعایت مصالح کشور مطابق دستورالعمل مصوب مرجع ملی.
- ۳. ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌ها، نهادها و اشخاص موضوع کنوانسیون و حسب مورد کمک به افزایش همکاری بین بخشی در راستای اجرای کنوانسیون.
- ۴. شناسایی خلأها و الزامات و ضرورت‌های تقنینی، اجرایی و قضائی و ارائه گزارش و پیشنهاد به مراجع مربوط.
- ۵. برقراری ارتباط با دبیرخانه کنوانسیون و تشکیلات وابسته با هماهنگی وزارت امور خارجه.
- ۶. مشارکت در تهیه، تدوین و پیگیری تصویب یادداشت تفاهم و موافقت‌نامه‌های دویا چندجانبه و همکاری در تنظیم روابط با سایر دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به منظور پیگیری همکاری‌های

- بین‌المللی در زمینه اجرای کنوانسیون و بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های آن.
- ۷. تهیه، تنظیم و ارائه گزارش‌های مرور، دوره‌ای و موردی جمهوری اسلامی ایران با همکاری سایر دستگاه‌های ذی‌ربط.
 - ۸. مدیریت و هدایت فرآیند مرور سایر کشورهای عضو توسط جمهوری اسلامی ایران.
 - ۹. تعیین و معرفی مأمور یا مأموران رابط با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط، به منظور تسهیل ارتباط مؤثر حسب مورد بین مراجع ذی‌صلاح داخلی و خارجی در چارچوب ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه.
 - ۱۰. مساعدت به دستگاه‌های اجرایی و سازمان‌های مردم‌نهاد و بخش خصوصی به منظور آموزش و تقویت بنیه علمی و عملی لازم در راستای پیشگیری و مبارزه با فساد و در صورت لزوم فراهم‌سازی و تبادل اطلاعات علمی و تحقیقی.
 - ۱۱. همکاری با دستگاه‌های ذی‌ربط به منظور افزایش آگاهی‌های عمومی از جمله ایجاد دیدارگاه (پایگاه) اطلاع‌رسانی.
 - ۱۲. نظارت و پیگیری مستمر بر اجرای مفاد کنوانسیون و ارزیابی آن.
 - ۱۳. مشارکت مؤثر در فعالیت‌های مجمع دولت‌های عضو و نهادهای وابسته با هماهنگی وزارت امور خارجه و همکاری دیگر نهادهای صلاحیت‌دار داخلی و پیگیری، هماهنگی و نظارت بر اجرای مصوبات مجمع مذکور در چارچوب قوانین و مقررات داخلی.
- همچنین برنامه‌های این کنوانسیون عبارت است از:
- مدیریت فرآیند بررسی (مرور)
 - ترمیم خلأهای قانونی برای اجرای مفاد کنوانسیون مبارزه با فساد
 - مشارکت در هنجارسازی بین‌المللی در حوزه مبارزه با فساد
 - بهبود جایگاه ایران در رتبه‌های بین‌المللی فساد
 - ارتقای تحکیم اقدامات جهت پیشگیری و مبارزه مؤثرتر و کارا تر با فساد
 - ارتقای تسهیل و حمایت از همکاری‌های بین‌المللی و کمک‌های فنی در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد
 - اصلاح و بازنگری قانون ارتقای سلامت نظام اداری
 - تدوین و اجرای برنامه‌های فرهنگی ضد فساد
 - تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی ضد فساد
 - شرکت در نشست‌های اصلی و فرعی ادواری کنوانسیون مبارزه با فساد (لینک منبع)

ج) ساختار، اجزا و اعضا

- شورای مرجع ملی با هدف هماهنگی و ارائه مشورت به رئیس این مرجع در موارد ارجاعی، با ترکیب زیر تشکیل می‌شود
- رئیس مرجع ملی (وزیر دادگستری) به‌عنوان رئیس شورا
 - دبیر مرجع ملی (دبیر شورا)
 - معاون حقوقی قوه قضائیه
 - معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه
 - رئیس کل دادگستری استان تهران

- رئیس سازمان حسابرسی یا یکی از معاونان وی
- رئیس دیوان محاسبات کشور یا یکی از معاونان وی
- رئیس سازمان بازرسی کل کشور یا یکی از معاونان وی
- نمایندگان مطلع و تام‌الاختیار از:
 - وزارت اطلاعات
 - وزارت امور خارجه
 - وزارت امور اقتصادی و دارایی
 - وزارت کشور
 - شورای عالی امنیت ملی
 - دادستانی کل کشور
 - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
 - قوه قضائیه در حوزه مبارزه با مفاسد اقتصادی
 - سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
 - نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران
 - معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور
 - معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

۱- اقدامات مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در داخل کشور

با توجه به اینکه در امر مبارزه با فساد در داخل کشور دستگاه‌های مختلفی دخیل هستند به همین منظور برای هماهنگی میان دستگاه‌های اجرایی و قضائی در زمینه اجرای تعهدات کشورمان ذیل کنوانسیون شورایی به نام کارگروه تخصصی مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در وزارت دادگستری تشکیل شد که در آن نمایندگان تعداد قابل توجهی از سازمان‌های ذی‌ربط (از جمله سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات، نیروی انتظامی، ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی) حضور دارند. قبل از تصویب آئین‌نامه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد که در اسفند ۱۳۹۲ به تصویب هیئت وزیران رسید تعداد ۴۲ جلسه رسمی کارگروه و ده‌ها جلسه محدود از اعضای مرتبط با هر موضوع برگزار شده است و پس از تصویب آئین‌نامه مذکور تعداد ۸ جلسه، با عنوان شورای مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد با موضوعات مختلف، نظیر چگونگی اجرای برخی مفاد کنوانسیون، بررسی توصیه‌ها و چالش‌های فصول سوم و چهارم کنوانسیون مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفته است.

۲- اقدامات مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد در خارج کشور

۲-۱- مدیریت فرآیند بررسی

یکی از نوآوری‌های کنوانسیون مبارزه با فساد، پیش‌بینی مکانیسم نظارت بر اجرای تعهدات ناشی از کنوانسیون موسوم به مکانیسم بررسی است. شرایط و اصول اجرایی این مکانیسم بر اساس بند ۷ ماده ۶۳ کنوانسیون ضد فساد در سومین اجلاس کنفرانس دول عضو در سال ۲۰۰۹ با مشارکت فعال جمهوری اسلامی ایران مورد تصویب قرار گرفت. طبق سازوکار یادشده اجرای مفاد کنوانسیون از سوی هریک از دولت‌های عضو توسط کارشناسان در دولت دیگر بررسی

می‌شود. در اجلاس ۲۰۰۹ تصمیم گرفته شد تا بررسی کشورها در دو دوره پنج‌ساله انجام شود. در دوره اول (۲۰۱۴-۲۰۱۰) اجرای فصول سوم (جرم‌انگاری) و چهارم (همکاری‌های بین‌المللی) و در دوره دوم (۲۰۱۹-۲۰۱۵) اجرای فصول دوم (پیگیری) و پنجم (استرداد اموال ناشی از فساد) بررسی خواهند شد.

در هر دوره، هریک از دولت‌ها یک مرتبه بررسی خواهند شد. به همین خاطر و براساس قرعه‌کشی صورت‌گرفته جمهوری اسلامی ایران در سال‌های ۹۱-۱۳۹۰ بنگلادش را به همراه پاراگوئه بررسی و از سوی کارشناسان اندونزی و بلاروس مورد بررسی قرار گرفت و در اجلاس خرداد ۱۳۹۲ کمیته بین‌الدولی بررسی مقرر شد تا کشورمان به همراه سیشل اجرای فصول سوم و چهارم توسط لبنان را بررسی کند.

اقدامات انجام شده در جهت بررسی جمهوری اسلامی از سوی اندونزی و بلاروس به این قرار است:

- در جلسه خرداد ۱۳۹۰ کمیته بین‌الدولی بررسی به قید قرعه دو کشور اندونزی و بلاروس را به‌عنوان کارشناسان بررسی‌کننده جمهوری اسلامی ایران انتخاب کرد و با این اقدام فرآیند بررسی کشورمان از دیدگاه دبیرخانه کنوانسیون آغاز شد؛ البته نظر به آگاهی مرجع ملی از انجام بررسی ایران در سال مذکور، مقدمات و اقدامات اولیه از سال ۱۳۸۹ آغاز شده بود. به همین منظور ضمن دعوت از اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها و گروه کارشناسی برای بررسی خلأهای قانونی در کشور، تهیه پیش‌نویس لوایح برای رفع خلأها و تهیه پیش‌نویس پرسشنامه خودارزیابی، گروه ناظرین نیز متشکل از کارشناسان مرجع ملی تعیین شدند در راستای تنظیم متون پرسشنامه خودارزیابی و همچنین تهیه پیش‌نویس لوایح جهت تقدیم به هیئت دولت جمهوری اسلامی ایران قریب دویست جلسه در «دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد» با حضور اساتید دانشگاه، کارشناسان ناظر، کارشناسان دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد و مدعوین دستگاه‌های ذی‌ربط برگزار شد. محصول نهایی این اقدامات، تکمیل پرسشنامه خودارزیابی (در بیش از چهارصد صفحه)، تهیه دو پیش‌نویس لایحه (مجموعاً حدود ۱۰۰ ماده قانونی) و گزارش هزارصفحه‌ای مطالعات تطبیقی-تحلیلی بود.

- گفتنی است که در فرآیند بررسی کشورمان، قوانین، آیین‌نامه‌ها، بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل و همچنین رویه قضائی محاکم کشورمان از حیث انطباق یا عدم انطباق با مفاد کنوانسیون بررسی شد. آمار و اطلاعات لازم (اعم از کلی یا به تفکیک) از دستگاه‌های ذی‌ربط اخذ و برای تکمیل پرسشنامه خودارزیابی به کار گرفته شد. نظر به اهمیت آشناسازی کارشناسان خارجی با دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در زمینه مبارزه با فساد و پس از هماهنگی با دستگاه‌های ذی‌ربط به کارشناسان اندونزی و بلاروس و کارشناسان دبیرخانه کنوانسیون اجازه داده شد تا از ۲۹ اردیبهشت لغایت ۳ خرداد از کشورمان بازدید کنند و با مقامات و کارشناسان دستگاه‌های فعال در حوزه مبارزه با فساد دیدار نمایند. یادآوری می‌شود که دیدارهای مذکور به نحوی سازمان‌دهی شده بود که هیئت بررسی با فعالیت‌های دستگاه‌های نظارتی، اجرایی و قضائی در حوزه مبارزه با فساد و همچنین دستاوردهای کشورمان در این زمینه آشنا شود و بتواند با نهادها و مسئولان اصلی درگیر مبارزه با فساد از هر سه قوه به تبادل نظر بپردازند.

- مطابق آیین‌نامه بررسی، کارشناسان بررسی‌کننده پس از اتمام بازدید کشوری گزارش اولیه خود موسوم به بلو پرینت (Blueprint) را در خصوص اقدامات انجام شده در جهت انطباق نظام حقوقی ج.ا.ا. با فصول ۳ و ۴ کنوانسیون بین‌المللی مقابله با فساد و همچنین چالش‌ها، موانع و موفقیت‌های کشور بررسی‌شونده در امر جرم‌انگاری مفاصد اقتصادی و همکاری‌های بین‌المللی، تهیه و ارسال کردند که مفاد آن را کارشناسان

مرجع ملی بررسی و اصلاح کردند و خلاصه اجرایی (Executive Summary) آن پس از موافقت مرجع ملی ایرانی انتشار یافت.

۲-۲- ترمیم خلأهای قانونی برای اجرای مفاد کنوانسیون مبارزه با فساد

- همکاری های قضائی بین المللی؛

- اصلاح برخی مواد قانون مجازات اسلامی.

دور اول بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد به اتمام رسیده است و خلاصه اجرایی آن در سازمان ملل برای کشورهای عضو کنوانسیون منتشر شده است. در همین راستا کارشناسان خارجی بررسی کننده در خلاصه اجرایی فصول سوم و چهارم کنوانسیون، خلأهایی را در خصوص جرم انگاری و همکاری های بین المللی برای جمهوری اسلامی ایران شناسایی کرده اند. در همین راستا مرجع ملی کمیته ای را با عنوان کمیته بررسی خلأهای قانونی فصل سوم کنوانسیون با ریاست آقای دکتر جمشیدی تشکیل داد و خلأهای موجود را در آن کمیته بررسی و به معاونت حقوقی قوه قضائیه اعلام نمود و تمامی مواد در فصل ۵ (تعزیرات) قانون مجازات لحاظ و خلأهای موجود رفع شد.

- حمایت از شهود و مخبرین جرائم مربوط به فساد.

نظر به اینکه مورد سوم در لایحه جدید حمایت از شهود و مخبرین و همچنین لایحه قانون جدید آئین دادرسی کیفری پوشش داده شده است، مرجع ملی توان کارشناسی خود را بر روی دو مورد اول متمرکز کرد. به همین دلیل پیش نویس دو لایحه برای تسلیم به هیئت محترم دولت و از آن طریق برای ارسال به مراجع قانونی و تقنینی آماده شد. پیش نویس لایحه همکاری های قضائی بین المللی از سوی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی به عنوان جایگزین لایحه انتقال محکومین که سابقاً از سوی دولت پیشنهاد شده بود، نهایتاً به کمیسیون حقوقی - قضائی مجلس ارسال شد. این لایحه مجدداً به منظور بررسی و ایجاد تغییرات لازم به وزارت دادگستری ارجاع و پس از اعمال اصلاحات در کمیسیون لوایح هیئت دولت مطرح شد. پیش نویس لایحه اصلاح برخی مواد مجازات اسلامی هم اکنون نزد اداره کل قوانین قوه قضائیه در دست بررسی است.

۲-۳- مشارکت در هنجارسازی بین المللی در حوزه مبارزه با فساد

از زمان تأسیس «دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد» تلاش شد مشارکت جمهوری اسلامی ایران در فرآیند هنجارسازی بین المللی در حوزه حقوق بین الملل مبارزه با فساد گسترش یابد. به همین منظور، با استفاده از منابع موجود سعی شد تا نمایندگان کشورمان در اجلاس های بین المللی حضور فعال داشته باشند. هیئت وزارت دادگستری مشارکت فعالی در هیئت اعزامی کشورمان به چهارمین مجمع دولت های عضو کنوانسیون مبارزه با فساد (۲۰۱۱) داشت. این هیئت ضمن مشارکت در تهیه سخنرانی عمومی ریاست هیئت در روند مذاکرات و پیگیری مطالب حضور مؤثر و فعال داشت.

پنجمین نشست مجمع دولت های عضو کنوانسیون مبارزه با فساد از ۴ لغایت ۸ آذرماه ۱۳۹۲ (۲۵ لغایت ۲۸ نوامبر ۲۰۱۳) در پاناما سیتی (پایتخت پاناما) برگزار شد. در خلال نشست، هیئت ایرانی طی دو سخنرانی در صحن عمومی کنفرانس، مواضع جمهوری اسلامی ایران و در یک سخنرانی دیگر از سوی گروه آسیایی مواضع گروه مذکور در مورد عملکرد کنوانسیون، فعالیت های دبیرخانه و جهت گیری های آتی مجمع و گروه های کاری آن را برای نمایندگان دولت های عضو، سازمان های بین الدولی و سازمان های غیردولتی تشریح کرد. کنفرانس اعضای کنوانسیون نهاد عالی نظارتی متشکل از کلیه دولت های عضو است که هر دو سال یک بار با هدف بررسی اجرای کنوانسیون، بررسی راهکارهای ارتقای همکاری و ارائه توصیه برای رفع چالش های دولت ها عضو تشکیل می شود. کنوانسیون مذکور در زمان شروع کنفرانس ۱۱۱ عضو دارد. دولت های غیرعضو،

سازمان‌های بین‌المللی و مردم‌نهاد نیز به‌عنوان ناظر در نشست‌های کنفرانس اعضا حضور می‌یابند. یکی از مهم‌ترین و چالشی‌ترین موضوعات در نظر گرفته شده در دستور جلسه اجلاس ششم، دستور هفتم اجلاس بحث حضور سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و سازمان‌های مردم‌نهاد (NGO) در فرآیند مرور کشورها و کنوانسیون بود.

۴-۲- هفتمین اجلاس گروه بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد IRG

این اجلاس که سالیانه توسط دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد در بخش فساد برگزار می‌شود، وظیفه راهبری اجرا و نظارت بر کنوانسیون مبارزه با فساد و سیاست‌گذاری ابزارهای نظارتی کنوانسیون را بر عهده دارد. اجلاس مربوطه به‌عنوان هفتمین اجلاس از سلسله اجلاس‌های مربوطه بود و در آن موضوعات برنامه کاری چهار سال آتی اجلاس گروه بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد، بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه مبارزه با فساد، نهایی‌سازی چک‌لیست خودارزیابی دور دوم بررسی فصول دوم و پنجم کنوانسیون مبارزه با فساد، قرعه‌کشی شروع دور دوم بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد، ارائه گزارش پیشرفت دوره اول بررسی کنوانسیون مبارزه با فساد در دو حوزه جرم‌انگاری و همکاری‌های بین‌المللی، بررسی بودجه دور دوم و ارائه گزارش پیشرفت و تدابیر کشورها جهت اجرای کنوانسیون مطرح شد. از مهم‌ترین موضوعات این اجلاس چک‌لیست خودارزیابی فصول دوم (پیش‌گیری) و پنجم (استرداد اموال) بود که مورد تصویب دولت‌های عضو قرار گرفت. موضوع دیگر در این اجلاس بحث قرعه‌کشی بررسی دور دوم کنوانسیون مبارزه با فساد بود. بر اساس برنامه‌ریزی اولیه انجام شده مقرر شده بود حداقل ۳۶ کشور در سال اول در دو فصل پیش‌گیری و اعاده اموال تحت بررسی قرار گیرند و به همین منوال در نشست روز ۲۸ خردادماه ۱۳۹۵ (۱۷ ژوئن)، ۳۶ کشور بررسی شونده بر اساس قرعه‌کشی انتخاب شدند که کشور ایران نیز جزو کشورهای بررسی شونده توسط فلسطین و لیختن‌اشتاین تعیین شد. در روز نهایی اجلاس تعدادی از کشورها از جمله لیختن‌اشتاین درخواست نمودند به صورت داوطلبانه در سال اول تحت بررسی قرار بگیرند، لذا بر این اساس تعداد کشورهای بررسی شونده به ۴۷ کشور افزایش و در بعدازظهر روز آخر اجلاس نهایی شدند. پس از انصراف کشور لیختن‌اشتاین از بررسی ایران به دلیل تحت بررسی بودن خودش، بر اساس قرعه‌کشی کشور ارمنستان جایگزین این کشور به‌عنوان بررسی‌کننده کشورمان گردید. از نکات دیگر این اجلاس بحث ارائه گزارش پیشرفت و تدابیر کشورها در خصوص شروع دور دوم مکانیسم بررسی بود.

۵-۲- ظرفیت‌سازی در دستگاه‌های فعال در عرصه مبارزه با فساد

دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد از سال ۱۳۸۹ تلاش کرد با استفاده از فرصت‌های فراهم‌شده در چارچوب کنوانسیون مبارزه با فساد، ظرفیت دستگاه‌های داخلی را برای مبارزه با فساد افزایش دهد. به همین منظور مرجع ملی اقدام به برگزاری کارگاه‌های آموزشی کرد و در آن کارشناسان و مدیران میانی دستگاه‌های مبارزه با فساد و همچنین مقامات قضائی را از ظرفیت‌های کنوانسیون مطلع کردند و ضمن انجام مقدمات اجرایی این نشست‌ها، رؤس مطالب و سخنرانی‌های هم‌اندیشی و سخنرانان مدعورا مشخص کرد.

اولین نشست با عنوان استرداد اموال ناشی از فساد با همکاری دفتر پلیس بین‌الملل ناچا و دفتر UNODC برگزار شد. ضمناً قبل از هم‌اندیشی، مطالعات علمی و تطبیقی در خصوص فرآیند حقوقی - قضائی استرداد اموال ناشی از فساد انجام گرفت. چهارمین نشست با موضوع «ارائه گزارش عملکرد، نظرات و پیشنهادهای دستگاه‌ها و اعضای کنوانسیون در خصوص فصل دوم و حوزه پیش‌گیری از فساد» و پنجمین نشست با موضوعات زیر برگزار شد.

● گزارش ششمین اجلاس کشورهای عضو کنوانسیون مبارزه با فساد در سن پترزبورگ؛

- تصمیم‌گیری در خصوص تشکیل کارگروه تخصصی بررسی فصول ۲ و ۵ کنوانسیون؛
- گزارش اقدامات دستگاه‌های اجرایی راجع به فصول ۲ و ۵ کنوانسیون مبارزه با فساد؛
- گزارش سازمان حسابرسی در خصوص استاندارد حسابداری بخش عمومی.

همچنین ششمین نشست با موضوع «گزارش معاونت حقوقی قوه قضائیه و واحد اطلاعات مالی و مبارزه با پول شویی وزارت اقتصاد و دارایی از آخرین وضعیت خلأهای فصل سوم کنوانسیون مبارزه با فساد در لایحه تعزیری قانون مجازات اسلامی و قانون مبارزه با پول شویی» و «گزارش واحد اطلاعات مالی و مبارزه با پول شویی از اقدامات آن دستگاه» و هفتمین نشست با موضوع «گزارش نیروی انتظامی و اهم اقدامات صورت‌گرفته در حوزه مبارزه و پیشگیری از فساد در این ارگان» و هشتمین نشست با موضوع «ارائه گزارش سفر نماینده جمهوری اسلامی به هفتمین اجلاس IRG» و «گزارش وضعیت چک لیست بررسی فصل دوم و پنجم کنوانسیون» برگزار شده است.

همچنین سایر اقدامات دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد به این قرار است:

- انجام سلسله نشست‌های آموزشی-اجرایی با مدیران دفاتر ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی؛
- در این راستا تاکنون سه نشست با حضور مدیران دفاتر عملکرد بیش از ۶۰ دستگاه تشکیل و ضمن بررسی قانون ارتقای سلامت اداری، آموزش مفاد کنوانسیون مبارزه با فساد و نحوه همکاری این دستگاه در فرآیند تکمیل چک لیست خودارزیابی مطرح گردید.
- اصلاح و بازنگری در قانون سلامت اداری (جمع‌آوری اطلاعات مربوط به اجرای قانون و آسیب‌شناسی قانون فعلی و تدوین پیش‌نویس اصلاحیه قانون) با عنایت به مصوبه شماره ۵۰۶۰۸/۶۰۱۷۴ مورخ ۱۳۹۳/۵/۳ هیئت محترم وزیران، وزارت دادگستری به‌عنوان مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد با همکاری دستگاه‌های نظارتی و سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط وظیفه «بازنگری و اصلاح قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» را بر عهده دارد. حسب دستور مقام عالی وزارت این وظیفه بر عهده دبیرخانه مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد گذاشته شد.
- پیرو آن این دبیرخانه اقدام به مکاتبه و جمع‌آوری نظرات دستگاه‌های اجرایی در خصوص قانون موصوف نمود و با تشکیل تیمی تحقیقاتی، مطالعات تطبیقی و آسیب‌شناسی را به منظور رفع خلأها و چالش‌های اجرایی بر روی این قانون انجام داد. سپس جلسات کارشناسی با شرکت کارشناسان مطلع بیش از ۷۰ دستگاه در دور روز کاری تشکیل و مواد قانون مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نهایتاً از تجمیع نظرات حاصله و انجام مطالعات همه‌جانبه پیش‌نویسی از قانون حاصل گردید. هم‌اکنون این پیش‌نویس در دستور کار گروهی از خبرگان حقوقی و سلامت اداری قرار دارد که پیش‌بینی می‌شود به‌زودی پیش‌نویس نهایی اصلاحیه قانون آماده و به مقام عالی وزارت تقدیم شود.
- انعقاد تفاهم‌نامه دو و چندجانبه در موضوع مفاد کنوانسیون در راستای پیش برد اهداف مرجع ملی، این دبیرخانه اقدام به انعقاد تفاهم‌نامه با تعدادی از دستگاه‌ها از جمله وزارت علوم، سازمان محیط زیست، شورای عالی استان‌ها و... نموده است. در جهت اجرای هرچه بهتر این تفاهم‌نامه‌ها این دبیرخانه آموزش کنوانسیون و ارائه برنامه فرهنگی را در دستور کار خود دارد.
- تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و فرهنگی (برنامه فرهنگی با عنوان فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن فرهنگ ضد فساد در ایران و با هدف «مبارزه با فساد از طریق آموزش عمومی» و «ارتقای سطح آگاهی شهروندان نسبت به تأثیر منفی فساد» در حال تدوین است و بنا دارد از طریق مشارکت سازمان‌ها و دستگاه‌های مؤثر در

فرآیند جامعه‌پذیری و فرهنگ‌سازی، به ارتقای آگاهی‌های عمومی و افزایش حساسیت شهروندان به ویژه کودکان و نوجوانان به فساد بپردازد.

- استفاده از ظرفیت‌های بین‌المللی کنوانسیون در استرداد دارایی.
- بررسی ظرفیت‌های آکادمی بین‌المللی ضد فساد در امر آموزش کارشناسان ذی‌ربط و تهیه پیش‌نویس تفاهم‌نامه فارسی و انگلیسی آن و ارائه به وزیر محترم. لازم است ذکر شود آکادمی بین‌المللی ضد فساد مالی (IACA) نقطه عطفی در اقدامات جهانی در مقابله با فساد مالی است. این آکادمی که در لاکسنبورگ اتریش مستقر است، اولین آکادمی بین‌المللی ضد فساد مالی در جهان محسوب می‌شود. ۷۶ کشور عضو سازمان ملل متحد و سه سازمان بین‌دولتی عضو این آکادمی هستند. از این میان تاکنون ۶۷ کشور سند تأسیس سازمان را تصویب یا به آن ملحق شده‌اند. تا ۳۱ دسامبر ۲۰۱۰ این سند برای امضا باز بود، اما هم‌اکنون نیز کشورهای عضو سازمان ملل و سازمان‌های بین‌دولتی که هنوز آن را امضا ننموده‌اند امکان الحاق به آن را دارند. بر اساس توافق‌نامه امضاشده از سوی نمایندگان بیش از ۳۰ کشور جهان، این آکادمی از تابستان سال ۲۰۱۱ به یک سازمان بین‌المللی تبدیل شد. آن آکادمی بین‌المللی به دنبال مطرح‌شدن یک ابتکار عمل مشترک از سوی «سازمان بین‌المللی پلیس جنایی»، «دفتر مبارزه با جرائم و مواد مخدر سازمان ملل»، دولت اتریش، «دفتر ضد فساد مالی اروپا» و دیگر نهادهای مسئول مقابله با فساد مالی، در راستای آموزش نسل جدیدی از افراد متخصص و افزایش دانش گروه‌های مختلف و کارشناسان در مقابله با فساد مالی راه‌اندازی شده است.

- تهیه پیش‌نویس فارسی و انگلیسی تفاهم‌نامه همکاری مرجع ملی (focal point) با مرجع ملی سایر کشورها.

- بررسی و مطالعه وضعیت و فرآیند استرداد اموال و دارایی‌های نامشروع و حاصل از جرم در کشورهای گروه ۲۰ و ارائه گزارش آن در دومین جلسه کمیته هماهنگی و سیاست‌گذاری استرداد اموال و دارایی، طی این دو جلسه چالش‌ها و موانع داخلی و بین‌المللی استرداد اموال و دارایی مورد بحث و گفت‌وگو قرار گرفت.

- بسیاری از کشورهای عضو نسبت به وضع قانون خاص در خصوص فصل ۵ کنوانسیون مبارزه با فساد اقدام نموده‌اند از این میان به عنوان نمونه می‌توان به کشورهایی مانند استرالیا، کانادا، کرواسی، ایتالیا، لیتوانی، جزیره موریس، مکزیک، نیوزلند، نیجریه، سنگاپور، اسلوانی، آفریقای جنوبی، اسپانیا، سوئیس، اوکراین و تانزانیا اشاره کرد.

- بررسی تطبیقی قوانین و مقررات وضع شده و تهیه مجموعه اطلاعات در خصوص قوانین و مقررات و خلأها و مکانیسم‌های استرداد در خصوص استرداد اموال و دارایی‌های نامشروع در سطح داخلی و بین‌المللی. در این مجموعه اهمیت استرداد اموال و دارایی، قوانین مربوط به استرداد اموال در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و نیز چالش‌های موجود در این نظام حقوقی - حقوق و تکالیف شناسایی شده در کنوانسیون در مورد استرداد اموال، مکانیسم‌ها و ابزارهای بین‌المللی در زمینه استرداد اموال در سطح بین‌المللی، چالش‌ها و موانع موجود در خصوص ردیابی اموال و استرداد آن در سطح بین‌المللی و ابتکارات بین‌المللی در خصوص استرداد اموال و دارایی مطالبی مفید تهیه و تدوین شده است.

- مصاحبه با بیش از بیست دستگاه داخلی ذی‌مدخل در فصل ۵ کنوانسیون مبارزه با فساد در زمینه چالش‌ها و روش‌های استرداد اموال و دارایی‌های نامشروع و حاصل از جرم جهت طراحی فرآیند (داخلی)

استرداد اموال و دارایی‌های نامشروع.

- تهیه پیش‌نویس موافقت‌نامه معاضدت قضائی در خصوص استرداد اموال و دارایی این پیش‌نویس در راستای ماده ۵۹ کنوانسیون مبارزه با فساد تهیه شده طبق این ماده دولت‌های عضو ملزم به انعقاد ترتیبات و موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه هستند.
- تعامل با نهادها و مؤسسات بین‌المللی مرتبط امر (طراحی و دریافت کمک‌های فنی آموزشی و توانمندسازی اجرای مفاد کنوانسیون از مرجع بین‌المللی و انعقاد تفاهم‌نامه‌ها دو و چندجانبه در موضوعات مرتبط با کنوانسیون). (لینک منبع)

◀ کمیته مبارزه با فساد تقلب و پول شویی دیوان محاسبات کل کشور

سال تأسیس: ۱۳۹۰

الف) تاریخچه تشکیل کمیته مبارزه با فساد، تقلب و پول شویی

با تصویب قانون مبارزه با پول شویی در سال ۱۳۸۶ و آیین نامه اجرایی آن در سال ۱۳۸۸ و همچنین تشکیل شورای مبارزه با پول شویی و متعاقب آن تصویب دستورالعمل اجرایی مبارزه با پول شویی توسط شورای مذکور، دیوان محاسبات کشور از سال ۱۳۹۰ عملاً اجرای این قانون را در دستور کار خود قرار داده است و کمیته مبارزه با فساد، تقلب و پول شویی در همین راستا تشکیل شد.

ب) شرح وظایف و اهداف

هدف از تشکیل این کمیته حصول اطمینان از رعایت قوانین و مقررات مبارزه با پول شویی در واحدهای تحت رسیدگی و مهم تر از آن اثربخش بودن و کارآمد بودن به کارگیری این قوانین و مقررات در مبارزه با پول شویی است که با تشکیل یک تیم حرفه ای مجرب و متخصص در حوزه مبارزه با پول شویی و نظارت بر آن در راستای نیل به این هدف وظایفی از قبیل:

- تهیه چک لیست نحوه رسیدگی به چگونگی اجرای قانون مبارزه با پول شویی در دستگاه های اجرایی (چک لیست های تهیه شده برای گمرک، مالیاتی، ادارات بیمه، امور بانک ها، بازار سرمایه، امور اقتصادی و دارایی، صرافی ها و...)
- تهیه چک لیست نحوه رسیدگی به چگونگی اجرای قانون ارتقای سلامت نظام اداری در دستگاه های اجرایی؛
- تهیه گزارش تخصصی از چگونگی اجرای قوانین و مقررات مرتبط با مبارزه با پول شویی و ارتقای سلامت نظام اداری و ارتباط با حوزه های فنی و حساسی و استان ها به منظور دریافت گزارش های مرتبط با مبارزه با پول شویی و ارتقای سلامت نظام اداری و تهیه گزارش جامع سالانه از عملکرد دیوان محاسبات در این خصوص؛
- بررسی و رصد فعالیت نقاط پرریسک پول شویی و فساد در کشور در چارچوب اختیارات دیوان محاسبات کشور؛
- راهبری و انجام تحقیقات مرتبط با حوزه پول شویی و فساد در چارچوب اختیارات دیوان محاسبات کشور؛
- رصد آخرین دستاوردها و نتایج اقدامات و فعالیت های تحقیقاتی مرتبط در حوزه مبارزه با فساد و پول شویی؛
- تعامل با سایر سازمان ها و مراکزی که در کشف موارد مرتبط با پول شویی و فساد نقش بسزایی ایفا می کنند؛

- بررسی و اعلام نظر نسبت به گزارش‌های حسابرسی ارائه شده به دیوان محاسبات کشور در راستای توجه بیشتر به کشف فساد، تقلب و پول شویی؛
- استخراج رهنمودها، قوانین و مقررات و دستورالعمل‌های مرتبط با حوزه فساد با هدف بومی‌سازی آن‌ها در چارچوب اختیارات دیوان محاسبات کشور به منظور ارائه به دستگاه‌های تحت بررسی و نیز همکاری با سایر دستگاه‌های نظارتی.

ج) ساختار، اجزا و اعضای کمیته

کمیته مبارزه با فساد، پول شویی و تقلب ذیل ساختار معاونت فنی و حسابرسی امور اقتصادی و زیربنایی دیوان محاسبات تشکیل شده است. در خصوص اجزا و اعضای کمیته اطلاع‌رسانی عمومی صورت نگرفته است.

د) گزارش عملکرد

دیوان محاسبات کشور به‌عنوان اولین گام دستورالعمل نظارت بر قوانین و مقررات مبارزه با پول شویی را منطبق با قوانین و مقررات جاری کشور تدوین کرد و برای اجرا به کلیه گروه‌ها و هیئت‌های حسابرسی ابلاغ کرد. همچنین دیوان محاسبات کشور به منظور انجام وظایف قانونی و به منظور بهره‌گیری از تجربیات سایر مؤسسات عالی حسابرسی و نهادهای حسابرسی بین‌المللی، ضمن پیگیری آخرین رهنمودها و استانداردهای حسابرسی تدوین شده در زمینه مبارزه با پول شویی، به عضویت کمیته مبارزه با پول شویی در اینتوسای (سازمان بین‌المللی مؤسسات عالی حسابرسی در جهان) و آسوسای (سازمان آسیایی مؤسسات عالی حسابرسی) درآمده و نقش فعالی را در مستندسازی آخرین دستاوردهای حسابرسی مبارزه با پول شویی در جهان و سطح آسیا ایفا می‌کند و تاکنون موفق به تنظیم رهنمود مبارزه با پول شویی و فساد در سال ۲۰۱۴ در سطح اینتوسای شده است. در این راستا دیوان محاسبات جمهوری اسلامی ایران عضو و سرگروه دهمین پروژه تحقیقاتی آسوسای تحت عنوان «مبارزه با پول شویی و فساد (حسابرسی کشف فساد و تقلب)» بوده است. گزارشی از عملکرد کمیته مبارزه با تقلب، فساد و پول شویی دیوان محاسبات به‌طور اختصاصی در دسترس نیست و گزارش‌های موجود درباره مقابله با پول شویی مربوط به عملکرد دیوان محاسبات به صورت کلی است.

اداره مبارزه با پول شویی در بانکها

سال تأسیس: ۱۳۹۰

الف) تاریخچه تأسیس

مطابق ماده ۱۸ فصل سوم آیین نامه اجرایی مبارزه با پول شویی که در سال ۱۳۸۸ تصویب شد بانکها مؤسسات مالی و تمامی اشخاص مشمول که در قانون به آن تصریح شده است و نیز هیئت مدیره اتحادیه های صنفی مشاغل غیرمالی، مکلف اند واحدی را با توجه به وسعت و گستردگی سازمانی خود به عنوان مسئول مبارزه با پول شویی به دبیرخانه معرفی کنند. مسئول واحد باید از مدیران اشخاص مشمول انتخاب شود. (لینک منبع) از ابتدای دهه ۹۰ بانکها به ایجاد واحدهای مبارزه با پول شویی مبادرت کردند. (لینک منبع)

ب) شرح وظایف و اهداف

مطابق با ماده ۱۹ فصل سوم آیین نامه اجرایی مبارزه با پول شویی وظایف افراد با واحدهای مسئول موضوع ماده ۱۸ به شرح زیر است:

- بررسی، تحقیق، اولویت بندی و اعلام نظر در مورد گزارش های ارسالی کارکنان دستگاه ذی ربط؛
- ارسال فوری گزارش های مذکور در قالب فرم های مشخص شده به واحد اطلاعات مالی بدون اطلاع ارباب رجوع؛
- نظارت بر فعالیت مشتریانی که از خدمات پایه استفاده می کنند به منظور شناسایی معاملات مشکوک؛
- تهیه نرم افزارهای لازم به منظور تسهیل در دسترسی سریع به اطلاعات مورد نیاز در اجرای قانون و مقررات و نیز شناسایی سیستمی معاملات مشکوک؛
- طراحی سازوکار لازم برای نظارت و کنترل فرآیندهای مبارزه با پول شویی (فرآیندهای جمع آوری و تحلیل اطلاعات، استخدام نیروها، آموزش و غیره) و ارزیابی و ممیزی میزان اجرای آن در دستگاه مربوط؛
- تأمین اطلاعات تکمیلی مورد نیاز واحد اطلاعات مالی و سایر مراجع که در امر مبارزه با تروریسم ذی صلاح هستند؛
- صدور بخشنامه های لازم در خصوص اجرای قانون و مقررات مربوط به مبارزه با پول شویی پس از موافقت دبیرخانه؛
- بازرسی و نظارت از واحدهای تحت امر به منظور اطمینان از اجرای کامل قوانین و مقررات؛
- تهیه آمارهای مربوط به اقدامات دستگاه مربوط در مبارزه با پول شویی و نتایج آن؛
- ارسال پرونده اشخاص مذکور در تبصره ۳ ماده ۴ قانون به مراجع ذی ربط با هماهنگی واحد اطلاعات مالی؛
- نگهداری سوابق و گزارش های مکاتبات مربوط به دستگاه متبوع در خصوص موارد مربوط به پول شویی و

تأمین مالی تروریسم؛

● تهیه برنامه سالانه اجرای قانون در شخص مشمول و کنترل ماهانه میزان اجرای آن. (لینک منبع)

ج) ساختار، اجزا و اعضا

اداره مبارزه با پول شویی در هر بانک تأسیس شده و معمولاً متشکل از دو عضو است، رئیس اداره مبارزه با پول شویی و معاون اداره (لینک منبع)، مسئول واحد مبارزه با پول شویی باید از مدیران اشخاص مشمول انتخاب شود. دبیرخانه شورای عالی مبارزه با پول شویی می‌تواند در صورت لزوم، بر اساس اهمیت واحد، صلاحیت اعضای واحد مذکور را بررسی کند. (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

اداره مبارزه با پول شویی بانک‌ها از زمان تأسیس در ابتدای دهه ۹۰ اقداماتی را در راستای مقابله با پول شویی انجام داده‌اند. به‌عنوان نمونه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در راستای پیشگیری از پول شویی اقدام به اختصاص بخشی از پایگاه اطلاع‌رسانی خود به این امر کرده است. این بخش مشتمل بر زیرمجموعه‌های «قوانین»، «آیین‌نامه‌ها»، «دستورالعمل‌ها»، «بخشنامه‌ها»، «ترجمه اسنادی در زمینه مبارزه با پول شویی» و «گزیده پژوهش‌ها در زمینه مبارزه با پول شویی» است. (لینک منبع) بابک دهقان، رئیس اداره مبارزه با پول شویی بانک تجارت، نیز درباره اقدامات این اداره می‌گوید: «اداره مبارزه با پول شویی در مهرماه ۹۱ شکل گرفت. نگارش دستورالعمل‌ها، تنظیم ساختار سازمانی و آماده‌سازی سامانه‌های متعدد برای برقراری ارتباط با مرکز اطلاعات مالی وزارت امور اقتصادی و دارایی (FIU)، تهیه سیستم برای نظارت و پاسخگویی اداره مبارزه با پول شویی تا سال ۹۲ به طول انجامید. در همین سال وزارت اقتصاد مجدداً با صدور بخشنامه بانک‌ها را ملزم به داشتن یک سامانه جامع مبارزه با پول شویی کرد که این سامانه به AML معروف است. این سامانه اطلاعات تراکنش‌های صورت‌گرفته را در کمترین زمان ممکن پردازش می‌کند، مسیر نقل و انتقال وجوه مورد نظر را ردیابی و ابزارهای پرداخت آن را شناسایی می‌کند. در حال حاضر اطلاعات بانک از سال ۸۸ در این سیستم ثبت شده است». دهقان با اشاره به اقدامات بانک تجارت در ارتباط با مقابله با پول شویی اضافه می‌کند: «یکی از اقدامات بانک تجارت در این حوزه راه‌اندازی سامانه اندازه‌گیری ریسک عام مشتریان است. این سیستم در راستای اجرای دستورالعمل مبارزه با تأمین مالی تروریسم و با هدف انطباق با مقررات نهادهای ناظر تهیه شده است. این سامانه سطح ریسک عام مشتریان بانک را با انجام رتبه‌بندی آن‌ها در زمان افتتاح حساب و بعد از آن، اندازه‌گیری و پایش کرده و بر این اساس یک سری توصیه و هشدار به رئیس شعبه مربوطه پیرامون این مشتری اعلام می‌کند که باید در تعاملات آتی با او در بخش‌های مختلف مدنظر خود قرار گیرد. همچنین از دیگر اقدامات بانک تجارت زمینه مبارزه با پول شویی می‌توان به راه‌اندازی سیستم‌های CTR و STR اشاره کرد. در قالب سامانه CTR شعب کلیه معاملات و تراکنش‌های نقدی با مبالغ بیش از ۱۵۰ میلیون ریال، ۱۰ هزار دلار یا معادل آن به سایر ارزها را در صورت دریافت به صورت مکانیزه به اداره مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم گزارش می‌کنند. همچنین مکانیزه شدن جمع‌آوری اطلاعات معاملات و عملیات مشکوک از شعب (STR) هم از جمله برنامه‌های این اداره بوده که به طور کامل اجرا شده است». (لینک منبع) اداره کل مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم بانک ملی نیز با راه‌اندازی واحد ردیابی مالی برای رصد دقیق معاملات مشکوک و شناسایی رفتار مشکوک به پول شویی اقداماتی را در راستای مقابله با پول شویی انجام داده است. (لینک منبع) علی دیواندری، رئیس پژوهشکده پولی و بانکی، در رابطه با اقدامات بانک‌ها در مقابله با پول شویی گفت: سیستم‌های نظارتی رگلاتوری، تقلب و مبارزه با پول شویی مورد بررسی قرار گرفته و اکنون اغلب بانک‌های کشور واحد کامپلاینس دارند که باید مورد حمایت قرار گیرند. (لینک منبع)

شورای دستگاه‌های نظارتی کشور

سال تأسیس: ۱۳۹۱

الف) تاریخچه تشکیل شورا

خلاً وجود نظام جامع و کارآمد نظارتی که بتواند هماهنگی لازم را در بین نهادهای نظارتی کشور به گونه‌ای به وجود آورد تا همه لایه‌ها و اجزای نظام اداری و اجرایی کشور تحت پوشش و پایش نظارت قرار گیرند همواره احساس می‌شد. این موضوع سبب شد تا ایده اولیه هماهنگ کردن دستگاه‌های نظارتی کشور مطرح شود. چنین ایده‌ای پس از طی مراحل تکامل خویش و تجلی یافتن در محافل علمی و کارشناسی، تصمیم‌گیری‌های مدیریتی و مستندات قانونی متعدد، به ساختاری منسجم تحت عنوان «شورای دستگاه‌های نظارتی کشور» تبدیل شده است. بند (۵) فرمان ۸ ماده‌ای مقام رهبری ابلاغی ۱۳۸۰/۲/۱۰ از دلایلی بود که با تمسک به آن، موجبات شکل‌گیری این شورا فراهم شد. در این بند آمده: «بخش‌های مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کشور و وزارت اطلاعات باید با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور را به درستی شناسایی کنند و محاکم قضائی و نیز مسئولان آسیب‌زدایی را در هر مورد یاری رسانند».

به دنبال اصلاح قانون سازمان بازرسی کل کشور توسط مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۷ و تصریح بر ایجاد همکاری و هماهنگی بین دستگاه‌های نظارتی، مسئولان اصلی ذی‌ربط جلسات منظم و مستمری را با حضور رئیس سازمان بازرسی کل کشور حجت‌الاسلام والمسلمین پورمحمدی، وزیر محترم وقت اطلاعات، حجت‌الاسلام والمسلمین محسنی‌اژه‌ای، رئیس وقت دیوان عدالت اداری، حجت‌الاسلام والمسلمین رازینی، رئیس وقت دیوان محاسبات کشور، دکتر رحمانی‌فضلی، وزیر کشور و رئیس وقت سازمان حسابرسی کشور، نجفی علمی، تشکیل دادند. ابتدا به لزوم تشکیل این شورا و سپس به مبانی قانونی آن و چگونه همکاری دستگاه‌های نظارتی پرداخته شد و نهایتاً پیش‌نویس اساسنامه تشکیل شورا تهیه شد و به تصویب اعضا رسید. اساسنامه مذکور در مهرماه ۱۳۸۷ به تأیید سران سه قوه، جناب آقای دکتر احمدی‌نژاد، رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، جناب آقای دکتر علی لاریجانی، رئیس مجلس شورای اسلامی و آیت‌الله هاشمی‌شاهرودی، رئیس وقت قوه قضائیه، رسید و مقام معظم رهبری آن را تنفیذ فرمودند. سپس در سال ۱۳۹۰ با تصویب قانون برنامه پنجم توسعه، ذیل ماده (۲۲۱) چنین مقرر شد: «به منظور ایجاد هماهنگی برای کارآمد نمودن نظام نظارت و ارتقای بهره‌وری و برای تقویت مدیریت کشور، شورای دستگاه‌های نظارتی متشکل از دو نفر از مسئولین نظارتی هر قوه با انتخاب رئیس قوه با حفظ استقلال هریک از آن‌ها در حدود مقرر در قانون اساسی تشکیل می‌شود. دستورالعمل اجرایی این ماده و نحوه تشکیل جلسات شورا، نحوه تصمیم‌گیری و نحوه پیگیری تصمیمات، ظرف شش ماه سال اول برنامه به پیشنهاد اعضای شورا و با توافق سران قوا تعیین می‌شود.» دستورالعمل اجرایی ماده (۲۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه در سال ۱۳۹۱ پس از تأیید رؤسای دستگاه‌های نظارتی به تصویب سران قوا رسید و شورای دستگاه‌های نظارتی کشور با ترکیب رئیس سازمان بازرسی کل کشور و رئیس دیوان عدالت اداری از قوه قضائیه؛ معاون نظارت رئیس مجلس و رئیس دیوان محاسبات کشور از قوه مقننه و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزیر

اطلاعات از قوه مجریه تشکیل شد و متناظر شورای مرکز در ۳۱ استان نیز شوراهای استانی تشکیل شدند و مقرر شد دبیرخانه این شورا در سازمان بازرسی کل کشور قرار گیرد و بدین ترتیب شورای دستگاه‌های نظارتی کشور بر اساس قانون به رسمیت شناخته شد.

مبانی قانونی تشکیل شورا عبارت است از:

- بند ۲۲ سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه، ابلاغی مقام معظم رهبری مدظله‌العالی؛
- پاسخ مورخ ۱۳۷۷/۹/۴ مقام معظم رهبری به نام مشترک سازمان بازرسی کل کشور و دیوان محاسبات کشور؛
- بند ۵ فرمان ۸ ماده‌ای مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۰ مقام معظم رهبری؛
- بند ۱۱ ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور؛
- تصویب اساسنامه شورای دستگاه‌های نظارتی کشور از سوی سران سه قوه و تأیید مقام معظم رهبری.

ب) شرح وظایف و اهداف

شورا با هدف ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های نظارتی کشور، افزایش کارایی و اثربخشی اقدامات دستگاه‌های نظارتی کشور، جلوگیری از تداخل و دوباره‌کاری و رفع آسیب‌های مربوط به نظام نظارتی کشور، مبارزه مؤثر با فساد و ارتقای سطح بهره‌وری و تقویت مدیریت کشور با عضویت رؤسای پنج دستگاه نظارتی کشور دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور دیوان محاسبات، وزارت اطلاعات و سازمان حسابرسی فعالیت خود را آغاز کرد. طبق ماده ۴ دستورالعمل اجرایی شورای دستگاه‌های نظارتی کشور وظایف و اختیارات شورا برای تحقق اهداف مورد نظر مقتن عبارت‌اند از:

- تعیین سیاست‌ها، خط‌مشی و تصویب سند راهبردی و برنامه‌های اجرایی در راستای هماهنگی؛
- بررسی مشکلات نظام نظارتی کشور و ارائه راهکار برای افزایش کارآمدی و اثربخشی فعالیت‌های آن‌ها؛
- شناسایی راهکارهای افزایش بهره‌وری، تقویت نظام مدیریتی کشور و ارائه پیشنهادها برای اجرایی به مسئولان؛
- ارائه پیشنهادها مناسب به دستگاه‌های ذی‌ربط برای پیشگیری از فساد و مبارزه با آن و ارتقای سلامت اداری؛
- ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های نظارتی برای اجرای برنامه‌های نظارت و بازرسی؛
- تبادل اطلاعات، کارشناسان و همکاری میان دستگاه‌های نظارتی در محدوده وظایف شورا؛
- تهیه گزارش‌های مشترک بین دستگاهی؛
- تعیین و تشکیل کارگروه‌های تخصصی در دبیرخانه شورا و یا تحت نظارت یکی از اعضای شورا و انتخاب اعضای کارگروه‌های مذکور؛
- تشکیل شوراهای استانی و تصویب برنامه‌ها در جهت هماهنگی و نظارت بر عملکرد آن‌ها؛
- هماهنگی برای افزایش تعاملات بین‌المللی، منطقه‌ای و دوجانبه و افزایش رتبه سلامت اداری کشور در محدوده وظایف شورا؛
- ارائه نظر مشورتی به مراجع ذی‌صلاح؛
- تصویب بودجه شورا برای ارائه به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور؛
- تهیه و تصویب گزارش فعالیت‌ها و عملکرد شورا و ارسال آن برای مقام معظم رهبری مدظله‌العالی و

رؤسای سه قوه.

همچنین طبق ماده ۵ دستورالعمل اجرایی رئیس شورا دارای وظایف و اختیاراتی است که عبارت‌اند از:

- تعیین وقت و مکان تشکیل جلسات؛
- تشکیل و اداره جلسات شورا؛
- پیگیری اقدامات کارگروه‌های تخصصی و فعالیت شوراهای استانی و انعکاس به شورا؛
- نظارت بر فعالیت‌های دبیر شورا و اقدامات دبیرخانه و هدایت لازم؛
- دریافت گزارش فعالیت‌های کارگروه‌های دبیرخانه از طریق دبیر؛
- ارائه گزارش عملکرد شورا به مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و رؤسای قوای سه‌گانه پس از تصویب در شورا؛
- ارائه گزارش اقدامات، فعالیت‌ها، عملکردها و موضوعات مرتبط با شورا به مردم با حق تفویض به اعضای دیگر و دبیر شورا؛
- پیگیری اجرای کلیه مصوبات و تصمیمات شورا.

ج) ساختار شورا

شورای دستگاه‌های نظارتی از ارکان زیر تشکیل شده است:

- شورای رؤسای دستگاه‌های نظارت کشور؛
- رئیس شورا؛
- دبیر شورا؛
- دبیرخانه شورا؛
- شورای نمایندگان دستگاه‌های نظارتی کشور؛
- کارگروه‌های دستگاه‌های نظارتی استان‌ها؛
- کارگروه‌های تخصصی استان‌ها؛

همچنین سازمان‌ها و دستگاه‌های تشکیل دهنده شورا عبارت‌اند از:

- دیوان محاسبات؛
- سازمان بازرسی کل کشور؛
- وزارت اطلاعات؛
- دیوان عدالت اداری؛
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری؛
- معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی.

همچنین بر اساس ماده ۷ دستورالعمل اجرایی شورای دستگاه‌های نظارتی اعضای شورای استانی دستگاه‌های نظارتی

عبارت‌اند از:

- مدیرکل بازرسی استان؛
- مدیرکل دیوان محاسبات استان؛
- مدیرکل اطلاعات استان؛

● دادستان مرکز استان؛

● معاون برنامه ریزی استانداری.

طبق ماده ۸ دستورالعمل اجرایی، شوراهای استانی بر اساس این دستورالعمل و مطابق بخشنامه ها و تصمیمات شورای دستگاه های نظارتی مرکز انجام وظیفه می کنند.

د) گزارش عملکرد

طبق ماده ۶ دستورالعمل اجرایی جلسات شورا حداقل هر ماه یک بار تشکیل می شود و با حضور چهار نفر از اعضا رسمیت می یابد. تصمیمات شورا در چارچوب وظایف مذکور در ماده ۴ با رأی چهار عضو، معتبر و لازم الاجراست. از جمله اقدامات این شورا برگزاری اجلاس سراسری شورای دستگاه های نظارتی کلیه استان های کشور در مهرماه سال ۸۹ به منظور تعامل بیشتر بین دستگاه های نظارتی استان و اجرایی به ویژه استانداری ها در زمینه مختلف از جمله:

● اجرای طرح هدفمند کردن یارانه ها؛

● اقداماتی در زمینه تثبیت مالکیت اراضی ملی و جلوگیری از پدیده زمین خواری در کشور؛

● فعالیت مؤثر شورا برای وصول سریع تر مطالبات معوق بانک ها؛

● بررسی چگونگی اجرای پروژه های عمرانی و ارائه پیشنهادهای مؤثر برای پیشرفت بهتر طرح ها؛

● نظارت مناسب بر عملکرد نیروی انتظامی استان ها در زمینه مبارزه با مواد مخدر و کالای قاچاق و انسداد

مرزها؛

● شناسایی چالش ها و نقاط آسیب پذیر در برخی از بخش های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ارائه

راهکارهای رفع آن توسط شورای دستگاه های نظارتی؛

● همکاری شورا با دادسراهای عمومی و انقلاب و مراجع قضائی در تعقیب پرونده های کیفری؛

● تشکیل هیئت های بازرسی و نظارت مشترک با حسابرسی، اطلاعات و دیوان محاسبات در برخی از

استان ها؛

● نظارت بر نحوه ارائه خدمات دستگاه های اجرایی؛

● تلاش در جهت شناسایی مدیران لایق، شایسته و ساعی برای تشویق آنان. (لینک منبع)

ه) گزارشی از فعالیت های چند سال اخیر شورای دستگاه های نظارتی

در سال ۱۳۹۳ زمزمه هایی از انحلال شورای دستگاه های نظارتی شنیده می شد که پورمحمدی، وزیر وقت دادگستری، در این زمینه اظهار داشت مجمع تشخیص مصلحت نظام یک ایراد قانونی گرفته که امیدواریم این مشکل را حل کنیم. در نهایت در سال ۱۳۹۵ نمایندگان با حذف مصوبه قبلی خود، تشکیل شورای دستگاه های نظارتی کشور را منتفی اعلام کردند. (لینک منبع)

◀ کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم

سال تأسیس: ۱۳۹۲

الف) تاریخچه تشکیل کمیته سلامت اداری

این کمیته با ترکیب و وظایف مندرج در بند (ب) ماده یک مصوبه شماره ۱۹۲۰۸۷/ت ۵۰۲۲۸ هـ.تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۸ هیئت محترم وزیران برای اجرای وظایف مذکور، اجرای برنامه ششم و هفتم نقشه راه اصلاح نظام اداری، (موضوع مصوبه شماره ۲۰۶/۹۳/۵۶۰ تاریخ ۹۳/۱/۲۰ شورای عالی اداری) احکام قانون، مدیریت خدمات کشوری از جمله مواد ۹۰ و ۹۱ و سایر مقررات مربوط به ارتقای فرهنگ سازمانی تکریم ارباب رجوع، ساماندهی رسیدگی به شکایات، سلامت اداری و مبارزه با فساد اداری تشکیل می‌شود و در سال ۱۳۹۴ این کمیته در وزارتخانه‌ها، دستگاه‌ها و سازمان‌ها تشکیل شده است و روند تشکیل آن همچنان ادامه دارد.

ب) شرح وظایف و اهداف

از جمله اهداف این کمیته حفظ و صیانت از حقوق مردم، افزایش پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری و اعتماد عمومی، ارتقای سلامت اداری و کاهش فساد است.

اهم وظایف کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم عبارت‌اند از:

- تعیین مصادیق اختصاصی حقوق متقابل مردم و دستگاه؛
- تهیه برنامه عملیاتی صیانت از حقوق مردم شامل اهداف، سیاست‌ها و اقدامات؛
- بازنگری قوانین و مقررات در جهت تثبیت حقوق مردم و پاسخگویی دستگاه و تشویق و تنبیه؛
- راهبری و نظارت بر استقرار برنامه صیانت از حقوق مردم؛
- تدوین برنامه سنجش و اندازه‌گیری میزان رضایتمندی مردم از نحوه ارائه خدمات دستگاه و تکریم ارباب رجوع؛
- تنظیم برنامه اجرایی ارتقای سلامت با فساد اداری دستگاه و راهبری استقرار آن؛
- بازنگری در قوانین و مقررات با رویکرد پیشگیری، بازدارندگی و برخورد قاطع با متخلفان؛
- تدوین شاخص‌های سلامت و سنجش میزان سلامت و فساد اداری؛
- سنجش و آسیب‌شناسی وضع موجود فرهنگ سازمانی دستگاه، تدوین برنامه بهبود فرهنگ سازمانی مبتنی بر اصلاح رفتار مدیران و کارکنان و اصلاح قوانین و مقررات؛
- راهبری استقرار فرهنگ سازمانی و نظارت و سنجش تحقق میزان آن.

ج) ساختار اجزا و اعضای کمیته

کمیته به صورت جداگانه در هر دستگاه یا سازمان یا وزارتخانه در سطح واحدهای ستادی یا استانی تشکیل می‌شود.

این کمیته متشکل از بازرسانی است که این بازرسان طبق ماده ۲ دستورالعمل اجرایی مواد ۹۱ و ۹۲ قانون مدیریت کشوری، کارشناس متخصص باید حداقل با مدرک لیسانس باشند و همچنین با مشاغل تخصصی دستگاه مربوطه و شرح وظایف شاغلان این مشاغل آشنایی داشته باشند و از قوانین و مقررات، ضوابط و رویه‌های حاکم بر دستگاه‌های مربوطه شناخت داشته باشند و دارای حداقل پنج سال تجربه کاری باشد. طبق ماده ۳ همین دستورالعمل نیز بازرسان هر دستگاه اجرایی نباید از هفت دهم درصد کل کارکنان (رسمی، پیمانی و قرارداد معین) تجاوز کند. تعداد بازرسان حوزه ستادی کمتر از دو نفر نخواهد بود و برای واحدهای خارج از مرکز حداقل یک نفر به عنوان بازرس تعیین خواهد شد. طبق ماده ۴ انتصاب بازرسان (در واحدهای ستادی و استانی) با پیشنهاد ناظر ارشد، (مدیرکل دفتر مدیریت عملکرد (عناوین مشابه) در دستگاه مربوطه) تأیید کمیته و حکم بالاترین مقام دستگاه اجرایی صورت می‌پذیرد و احکام این بازرسان برای مدت سه سال صادر می‌شود.

د) گزارش عملکرد

این کمیته تاکنون در اکثر دستگاه‌های اجرایی مؤسسات دولتی و وزارتخانه‌ها تشکیل شده است، اما تشکیل این کمیته در دستگاه‌ها هنوز روند مشخصی در ارائه آموزش‌ها و گزارش‌های خود طی نمی‌کند. به عنوان مثال در جلسه کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم و مبارزه با رشوه در شرکت آب منطقه‌ای زنجان، این کمیته به برگزاری کارگاه آموزشی حول محور عفاف و حجاب پرداخت. (لینک منبع)

در سال ۱۳۹۵ کمیته سلامت اداری آموزش و پرورش استان مرکزی در راستای ارتقای سلامت اداری، دوره آموزشی آشنایی با قوانین و مقررات ارتقای سلامت اداری با حضور قره‌باغی، رئیس اداره ارزیابی عملکرد آموزش و پرورش استان مرکزی، برگزار کرد. این دوره آموزشی با هدف آشنایی کارمندان اداری آموزش و پرورش با قوانین و مقررات، مبارزه با فساد و در نهایت افزایش بهره‌وری برگزار شد. در این دوره آموزشی سرفصل‌هایی چون «مفاهیم سلامت و فساد اداری»، «قوانین انضباطی کارمندان دولت»، «اختلاس و کلاهبرداری» و «قانون رسیدگی به تخلفات اداری» ارائه شد. گزارش عملکرد کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان مرکزی در شش ماهه اول سال ۱۳۹۶ در جدول زیر آمده است

گزارش عملکرد کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم در شش ماهه اول سال ۱۳۹۶

سال	تعداد جلسات کمیته	تعداد کل مصوبات	تعداد مصوبات اجرا شده	عناوین مصوبات اجرا شده	نتایج کمی و کیفی
۱۳۹۶	۳	۱۳	۱۳	<p>۱- مقرر شد پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا در حوزه سلامت اداری از سوی شورای پژوهشی اداره کل مورد حمایت مالی در چارچوب مقررات سازمانی مربوطه قرار گیرد.</p> <p>۲- شناسایی واحصای نقاط آسیب‌پذیر و گلوگاه‌های فسادخیز، درج دلایل آسیب‌پذیر بودن هر نقطه و اقدامات پیش‌بینی شده برای سلامت نقاط آسیب‌پذیر، طبق فرم تأیید شده در کمیته و تحویل به کارشناس ارزیابی عملکرد اداره کل.</p> <p>۳- ابلاغ منشور اخلاقی کارکنان به مراکز تابعه برای: <ul style="list-style-type: none"> • نصب در مبادی ورودی ساختمان اداری و در معرض دید کارآموزان، کارکنان و سایر مراجعان. • ابلاغ و توجیه آن به کارکنان خدوم (تعهد بر رعایت کامل منشور اخلاقی). </p> <p>۴- تابلوی مشخصات و شرح وظایف متصدیان انجام کار در اداره کل به روزرسانی، ثبت و در محل استقرار دائم متصدیان، به گونه‌ای که به وضوح دیده شود نصب شود.</p> <p>۵- به منظور دسترسی آسان شهروندان به اطلاعات مربوط به چگونگی ارائه خدمات و نحوه دریافت آن و ایجاد امکان ارتباط با کلیه واحدها، سیستم تلفن گویای اداره کل به روزرسانی شود.</p> <p>۶- ضوابط و استانداردهای به روزرسانی شده فضای مناسب و امکانات و تجهیزات لازم برای استقرار و رفاه ارباب رجوع به مراکز ابلاغ شود.</p> <p>۷- دستورالعمل تشویق و تنبیه کارکنان در حوزه برنامه صیانت از حقوق مردم و سلامت اداری به کارکنان ابلاغ شود.</p> <p>۸- تشویق و تنبیه واحدهای اجرایی و کارکنان بر اساس حسن یا سوء عملکرد ایشان در ارتباط با ارباب رجوع بر مبنای موارد ذیل صورت می‌گیرد: <ul style="list-style-type: none"> • نتایج نظرسنجی از ارباب رجوع؛ • گزارش بازرسان طرح تکریم؛ • شکایات واصله از ارباب رجوع. </p> <p>• نظر معاونان، رؤسای واحدها و مراکز آموزشی و سایر سازوکارهای نظارتی</p> <p>۹- برگزاری جلسه داخلی در مراکز آموزشی و واحدهای اداره کل به منظور تأکید و ترغیب جهت ایجاد فضای اعتماد و اطمینان، تفاهم و همدلی و روابط انسانی مطلوب و سازنده در میان کارکنان به عنوان یکی از روش‌های پیشگیری از فساد و تخلفات اداری.</p> <p>۱۰- به منظور اطلاع‌رسانی مناسب و ارتقای اشراف کارکنان به قوانین و مقررات، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های اداری لازم در سایت اداره کل بارگذاری شود.</p> <p>۱۱- اقدامات و مصوبات سال ۹۶ کمیته سلامت اداری جهت اطلاع همکاران و ارباب رجوع بر حسب مورد؛ در سایت اداره کل بارگذاری و یاروی تابلو اعلانات نصب شود.</p> <p>۱۲- تدوین و تنظیم نقاط قوت، ضعف و پیشنهادهای عنوان شده در جلسه، در ارتباط با ارزیابی فضای عمومی جهت اعلام به بازرسین وزارتخانه متبوع.</p> <p>۱۳- مقرر شد به منظور پیشگیری از فساد و تخلفات اداری، سطح آگاهی کارکنان از طریق ارسال بخش نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوطه، مقالات، گزارش‌های پژوهشی و تحقیقات صورت پذیرفته در این خصوص ارتقا یابد.</p>	۱- ارتقای سلامت اداری ۲- بهبود فرآیندهای ارائه خدمات به ارباب رجوع ۳- افزایش رضایت ارباب رجوع ۴- افزایش سطح آگاهی کارکنان نسبت به قوانین و مقررات اداری ۵- افزایش رضایت کارکنان

کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

سال تأسیس: ۱۳۹۳

الف) تاریخچه تأسیس

با دستور رئیس‌جمهور در شهریورماه ۱۳۹۳ کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات تشکیل شد. (لینک منبع)

ب) شرح وظایف و اهداف

اهداف و وظایف این کمیسیون عبارت است از:

- حمایت از آزادی اطلاعات و دسترسی همگانی به اطلاعات موجود در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی ارائه دهنده خدمات عمومی؛
- تدوین برنامه‌های اجرائی لازم در عرصه اطلاع‌رسانی؛
- نظارت کلی بر حسن اجرا، رفع اختلاف در چگونگی ارائه اطلاعات موضوع این قانون از طریق ایجاد وحدت رویه، فرهنگ‌سازی، ارشاد و ارائه نظرات مشورتی. (لینک منبع)

ج) ساختار، اجزا و اعضا

مطابق با ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده ۱۸ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات اعضای کمیسیون انتشار و

دسترسی آزاد به اطلاعات به این ترتیب است:

- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (رئیس کمیسیون)؛
- وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات یا معاون ذی‌ربط؛
- وزیر اطلاعات یا معاون ذی‌ربط؛
- وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح یا معاون ذی‌ربط؛
- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا معاون ذی‌ربط؛
- رئیس دیوان عدالت اداری؛
- رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی؛
- دبیر شورای عالی فناوری اطلاعات کشور. (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

در سال ۱۳۹۴ پیشنهاد کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات درباره آیین‌نامه اجرایی قانون دسترسی آزاد به اطلاعات

به تصویب هیئت وزیران رسید. (لینک منبع)

خردادماه سال ۱۳۹۶ حسین انتظامی، معاونت مطبوعاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دبیر کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، خبر از آغاز به کار «سامانه دسترسی آزاد به اطلاعات» داد و گفت سامانه دائم این قانون به زودی «توسط وزرای محترم ارشاد و ارتباطات، رسماً رونمایی می شود». (لینک منبع)

همچنین در سال ۱۳۹۶، کمیسیون «شیوه نامه رفع اختلاف در چگونگی ارائه اطلاعات» را بررسی و تصویب کرد. بر اساس این مصوبه چنانچه مؤسسه مشمول از ارائه اطلاعات به متقاضیان استنکاف کند یا اطلاعات ناقص بدهد متقاضی به کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، شکایت می کند تا این کمیسیون حق او را پیگیری کند و در صورت ادامه این روند، مجازات مدیر ذی ربط در دو حوزه تخلفات اداری و کیفری دنبال شود. (لینک منبع) در دی ماه ۱۳۹۷ به منظور بررسی فرآیند و مراحل پیشرفت قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات نشست «کمیته راهبردی» برگزار شد. در این نشست حسین انتظامی، دبیر کمیسیون، اظهار داشت: گزارش مفصل و دقیقی از نحوه اجرای این قانون در کشور و نقش و میزان مشارکت دستگاه های مختلف تهیه شد که به رئیس جمهوری ارائه می شود. (لینک منبع)

فراکسیون‌های مرتبط با مبارزه با فساد در مجلس شورای اسلامی^۳

فراکسیون شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد و انضباط مالی

سال تأسیس: ۱۳۹۵

فراکسیون شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد و انضباط مالی در مجلس دهم شورای اسلامی در سال ۱۳۹۵ تشکیل شد. نمایندگان مجلس از فراکسیون‌های مختلف از بدو تأسیس در جلسات فراکسیون شفافیت شرکت کرده‌اند. محمود صادقی، رئیس این فراکسیون، در مصاحبه‌ای اعلام کرده است پس از گذشت حدوداً سه سال از فعالیت آن «بیش از هشتاد نفر از نمایندگان از طیف‌های مختلف عضو این فراکسیون هستند». ایشان کارویژه اصلی این فراکسیون را تأثیر در فرآیند شفافیت قوه مقننه عنوان کرده است و از برنامه راهبردی سخن می‌گوید که با همکاری مرکز پژوهش‌های مجلس و با عنوان «راهبردهای قوه مقننه در پیشگیری از وقوع فساد» تهیه شده است. همچنین رئیس فراکسیون شفافیت از ۹ راهبرد سخن می‌گوید که در این برنامه در حال پیگیری است. وی این راهبردها را این‌گونه بیان می‌کند: «شفاف‌سازی فرآیند تصمیم‌گیری شوراها و کمیسیون‌ها، ارتقای کارایی نهاد قضائی در پیشگیری و مبارزه با فساد، مدیریت تعارض منافع، انضباط مالی دولت و پیشگیری از تخصیص غیرعلمی منابع، سالم‌سازی فعالیت‌های اقتصادی، ارتقای نقش نهادهای مدنی و عمومی در پیشگیری با فساد، تعامل و همکاری با نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در راستای اهداف کنوانسیون مبارزه با فساد، بهبود عملکرد دستگاه‌های نظارتی در راستای حاکمیت قانون و نظام‌مند کردن رویه‌های کنترل و ارزیابی، نهادینه‌سازی فرهنگ شفافیت، سلامت و عدالت». دکتر محمود صادقی تأکید کرد: هرکدام از این ۹ راهبرد را در چهار دسته تنظیم کردیم که اقدامات تقنینی، نظارتی، عملیاتی و اجرایی و ترویجی هستند. (منبع)

یکی از مهم‌ترین اقدامات و تأثیرات تشکیل این فراکسیون را می‌توان در برنامه پنج‌ساله ششم توسعه به‌طور واضح مشاهده کرد. در بخش ۶ تحت عنوان «نظام اداری، شفافیت و مبارزه با فساد» ذیل ماده ۲۸ و ۲۹ مواردی از فرآیند شفافیت را پی گرفته است. در ماده ۲۹ آمده است: «دولت مکلف است طی سال اول اجرای قانون برنامه نسبت به راه‌اندازی سامانه ثبت حقوق و مزایا اقدام کند و امکان تجمیع کلیه پرداخت‌ها به مقامات، رؤسا، مدیران کلیه دستگاه‌های اجرائی شامل قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و دانشگاه‌ها، شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی، شرکت‌های بیمه دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، مؤسسات عمومی و بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی، مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان و بنیادهای زیر نظر ولی فقیه را فراهم کند، به نحوی که میزان ناخالص پرداختی به هریک از افراد فوق مشخص شود و امکان دسترسی برای نهادهای نظارتی و عموم مردم فراهم شود».

۳- فراکسیون‌های مرتبط با فساد و شفافیت با دیگر نمونه‌هایی که در این گزارش تحت عنوان نهادهای مبارزه با فساد آمده است تمایز دارند. ماهیت موقت فراکسیون در مجلس مانع از این است که به‌عنوان نهاد به معنای دقیق کلمه آن را محسوب کنیم. به همین دلیل از محاسبه آن در نتیجه‌گیری‌های ذکر شده صرف نظر کرده‌ایم و اشاره به آنان را تنها به دلیل جامعیت گزارش جایز شماردیم.

این ماده یکی از مهم‌ترین الزامات قانونی در راستای شفافیت است که به گفته آقای محمود صادقی، رئیس فراکسیون شفافیت، جزو موارد تأثیرگذاری این فراکسیون محسوب می‌شود. وی در مصاحبه خود چنین گفت: «در قانون برنامه ششم، فراکسیون برای قسمت‌های شفافیت تلاش‌های بسیاری انجام داد. به عنوان مثال در ماده ۲۹ برنامه ششم، فراکسیون نیز در کنار باقی دوستان برای بحث سامانه حقوق و دستمزد پیشگام بود و پیگیر تکالیف دستگاه‌ها در بحث نظارتی است».

از دیگر اقدامات مهم این فراکسیون تشکیل جلسه با نهادهای مردم‌نهاد مبارزه با فساد در ایران است. این جلسه در تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۳ به مناسبت روز جهانی مبارزه با فساد برگزار شد. نهادهایی که در این جلسه حضور داشتند عبارت‌اند از: «دیده بان شفافیت و عدالت، سازمان مردم‌نهاد سلامت اداری، انجمن علمی رفتار سازمانی، سازمان مردم‌نهاد پیشگامان شفافیت و پیشرفت، انجمن حسابداران ایران، جمعیت هم‌اندیشان دادخواه، جمعیت پیشگیری و مبارزه با فساد و سازمان مردم‌نهاد جمعیت پایش شفاف‌سازی و ریشه‌کنی فقر و فساد». در این نشست نماینده سمن‌ها به بیان دیدگاه‌های خود پرداختند و در انتها متن مشترکی قرائت شد. این متن به شرح زیر است: «تشکل سازمان‌های مردم‌نهاد مبارزه با فساد، ضمن ابراز نگرانی از عدم توازن میان ظرفیت مبارزه با فساد در کشور و شتاب فزاینده گسترش فساد، این ابرچالش نظام، اقدام «فراکسیون شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد و انضباط مالی» در تدوین برنامه جامع مبارزه با فساد شامل ۹ راهبرد در ابعاد قوای مقننه، قضائیه، مجریه، دستگاه‌های نظارتی، بخش‌های خصوصی (اقتصادی)، مدنی و نیز بعد بین‌المللی را در دو بعد موضوعی فرهنگ‌سازی و تضاد منافع، ارج نهاده و آمادگی کامل خود را برای هرگونه مساعدت و همکاری با مجلس در پیاده‌سازی این راهبردها، به‌ویژه راهبرد ششم، مبنی بر «ارتقای نقش نهادهای مدنی و عمومی در پیشگیری و مبارزه با فساد» اعلام می‌دارد».

(منبع)

فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و اداری

سال تأسیس: ۱۳۹۵

در اوایل تشکیل مجلس نهم در تاریخ ۱۳۹۱/۱۲/۲ طرح تشکیل سازمان مبارزه با مفساد اقتصادی اعلام وصول شد. (منبع) نمایندگانی که پیرامون این طرح متشکل شده بودند، راه حل مقابله با فساد را با تشکیل نهاد تخصصی گره زده بودند که ارتباط و انسجام لازم را میان نهادهای مختلف برپا کند. هرچند طرح تشکیل سازمان مستقل برای مقابله با فساد شکست خورد و این سازمان تشکیل نشد، اما بنا شد این نمایندگان در فراکسیونی به همین نام دور یکدیگر جمع شوند. حجت الاسلام علیرضا سلیمی، نماینده محلات و دلیجان در مجلس شورای اسلامی، در گفت و گو با خبرنگار پارلمانی باشگاه خبرنگاران گفت: سی نفر از نمایندگان مجلس با امضای نامه‌ای تشکیل فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی را خواستار شدند. وی در ادامه به اهداف تشکیل این فراکسیون اشاره کرد و افزود: اهداف تشکیل این فراکسیون پیگیری مطالبات رهبر معظم انقلاب اسلامی و مردم در مبارزه با مفساد اقتصادی از طرق قانونی و حقوقی، برطرف کردن خلأهای قانونی که باعث ایجاد زمینه‌های مناسب برای گسترش مفساد اقتصادی می‌شوند و تدوین طرح سازمان مبارزه با مفساد اقتصادی است. (منبع)

شاید بعد از انتشار این خبر به سختی بتوانید در جست و جوی‌های مربوطه اثری از فعالیت این فراکسیون بیابید و حتی درباره تشکیل شدن یا تشکیل نشدن جلسات آن اطلاعی به دست آورید، اما شواهد متناقضی درباره فعالیت‌های این فراکسیون به چشم می‌خورد. محمد اسماعیل سعیدی، نماینده مردم تبریز، آذرشهر و اسکو در مجلس، با اشاره به تشکیل «فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی» از سوی نمایندگان مجلس شورای اسلامی به باشگاه خبرنگاران گفت: فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی اولین جلسه خود را هفته آینده برگزار می‌کند. (منبع) اما هیچ خبری از این جلسه منتشر نشده است. همچنین حجت الاسلام والمسلمین روح الله بیگی ئیلانلو، عضو کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی، در مصاحبه‌ای در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۷، یعنی بیش از یک سال از درخواست تشکیل این فراکسیون همچنان از ضرورت تشکیل این فراکسیون حرف می‌زند. (منبع)

اما با شروع مجلس دهم از همان ابتدا فراکسیونی با نام مشابه آغاز به کار می‌کند. حسین مقصودی، سخنگوی کمیسیون شوراها و امور داخلی مجلس شورای اسلامی، در گفت و گو با خبرنگار پارلمانی باشگاه خبرنگاران تسنیم از تشکیل «فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و اداری» در مجلس خبر داد. وی با اشاره به انتخاب هیئت رئیسه موقت «فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و اداری» افزود: در جلسه این فراکسیون امیر خجسته، نماینده مردم همدان در مجلس، به عنوان رئیس موقت انتخاب شد و بنده نیز با رأی اکثریت اعضای فراکسیون سخنگوی فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و اداری شدم. سخنگوی کمیسیون شوراها و امور داخلی مجلس با تأکید بر اینکه طرح تشکیل «فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و اداری» پس از تعطیلات تابستانی مجلس و حدود دو هفته آینده تقدیم هیئت رئیسه پارلمان می‌شود، اظهار کرد: تاکنون یازده تن از نمایندگان مجلس شورای اسلامی برای عضویت در «فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و اداری» اعلام آمادگی کرده‌اند که تلاش داریم تعداد آن‌ها به حداکثر پانزده نفر برسد. مقصودی یکی از اهداف تشکیل «فراکسیون مبارزه با مفساد اقتصادی و

اداری» را پیگیری تخصصی پرونده‌های مفاسد اقتصادی و پرونده‌های مربوط به حقوق‌های نجومی دانست و خاطرنشان کرد: ما قصد موازی‌کاری با فعالیت‌های کمیسیون اصل ۹۰ مجلس را نداریم و همکاری‌های خوبی نیز با این کمیسیون در بررسی پرونده‌ها خواهیم داشت. (منبع)

از مهم‌ترین اقدامات این فراکسیون تا به امروز راه‌اندازی سامانه دریافت شکایات فراکسیون مبارزه با مفاسد اقتصادی است که در تاریخ ۱۳۹۶/۵/۱۰ توسط امیر خجسته، رئیس این فراکسیون، رونمایی شد. هدف از راه‌اندازی این سامانه توجه به رویکرد مردم‌محور در مقابله با فساد است و استفاده از ظرفیت‌های مردمی مورد توجه این فراکسیون بوده است.

کمیته شفافیت و شهر هوشمند شورای شهر تهران

سال تأسیس: ۱۳۹۶

الف) تاریخچه تشکیل کمیته

در جلسه روز یکشنبه ۱۶ مهرماه کمیسیون برنامه و بودجه شورای اسلامی شهر تهران، پیشنهاد تشکیل کمیته «شفافیت و شهر هوشمند» ذیل کمیسیون برنامه و بودجه مورد موافقت اعضای کمیسیون قرار گرفت. (لینک منبع)

ب) شرح وظایف و اهداف

اهداف و مأموریت‌های این کمیته عبارت‌اند از:

- شفافیت بخشی به فرآیندهای درونی و گردش اطلاعات در مدیریت شهری تهران؛
 - تضمین حق شهروندان در دسترسی به اطلاعات طبق قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات؛
 - کاهش ارتباط‌های فردی و غیرشفاف میان کارکنان شهرداری و شهروندان و شفافیت بخشی به کانال‌های خدمت‌رسانی؛
 - جلب مشارکت شهروندان و نهادهای مدنی در کنترل و نظارت همگانی بر عملکرد شهرداری از طریق تضمین دسترسی آن‌ها به اطلاعات باکیفیت؛
 - تلاش برای تحقق شهر هوشمند یکپارچه؛
 - افزایش خودکنترلی در کارکنان و مدیران شهرداری از طریق تغییر رویکرد نظارت متمرکز به نظارت عمومی و مردمی (هر فردی احساس کند هزاران چشم در شهر عملکرد او را رصد می‌کنند)؛
 - کاهش هزینه‌های نظارتی و افزایش کارآمدی در امر نظارت با استفاده از شفافیت اطلاعات و بهره‌جستن از توان مردم؛
 - افزایش اعتماد عمومی به شهرداری و شورای شهر از طریق افزایش شفافیت اطلاعات و فراهم کردن زیرساخت تقارن اطلاعاتی برای مشارکت مردم در مدیریت شهری.
- وظایف این کمیته نیز به قرار زیر است:
- برنامه‌ریزی و نظارت بر شناسایی منابع تولید اطلاعات اولویت‌دار (اطلاعات رانت‌ساز یا اطلاعات نظارت‌ساز) که طبق قانون انتشار آن‌ها مجاز است؛
 - برنامه‌ریزی مستمر برای ایجاد دسترسی عمومی به اطلاعات اولویت‌دار (امکان‌پذیری فنی + اولویت از حیث ماهیت اطلاعات + تأثیر بر افکار عمومی)؛
 - برنامه‌ریزی و نظارت بر شناسایی سامانه‌ها و ابزارهای توزیع و انتشار اطلاعات؛
 - برنامه‌ریزی و نظارت بر توسعه و تأمین زیرساخت‌های فنی و سازوکارهای اجرایی انتشار و تبادل اطلاعات؛

- برنامه ریزی و نظارت بر راه اندازی سامانه های اطلاعاتی برای انتشار اطلاعات در قالب های استاندارد از نظر قالب، زمان، مکان، مقدار و سطح دسترسی؛
- پایش و رصد مستمر اجرای برنامه ها و فرآیندهای فوق و سنجش اثربخشی آن ها در افزایش سلامت شهرداری؛
- برنامه ریزی و نظارت بر شناسایی نقاط تماس میان شهروندان و کارکنان شهرداری و شناسایی تماس های مستعد فساد؛
- برنامه ریزی و نظارت بر توسعه خدمات الکترونیکی شهرداری با اولویت حذف تماس های مستعد فساد و نظارت پذیری بیشتر در خدمت رسانی؛
- سنجش مستمر اعتماد عمومی و نهادی به شهرداری؛
- برنامه ریزی و نظارت بر ایجاد یکپارچگی در راهبری فناوری اطلاعات با اولویت راهبری داده؛
- برنامه ریزی و نظارت بر پیاده سازی نظام های مدیریت امنیت اطلاعات در شهرداری وفق ضوابط و مقررات کشور. (لینک منبع)

ج) ساختار و اجزا و اعضای کمیته

این کمیته زیر نظر کمیسیون برنامه و بودجه شورای شهر تهران قرار دارد و ریاست آن از آغاز تأسیس در مهر ۹۶ تاکنون بر عهده خانم بهاره آروین است. (لینک منبع)

د) گزارش عملکرد

در تاریخ اول خردادماه سال ۹۷ شورای شهر تهران مصوبه ای مرتبط با کمیته شفافیت و شهر هوشمند را به تصویب رساند که بر اساس این مصوبه شهرداری تهران موظف به انجام الکترونیکی و اعلان عمومی اطلاعات معاملات شهرداری است. این مصوبه شامل ۴ ماده است که طبق ماده یک این مصوبه شهرداری تهران و واحدهای تابعه اعم از سازمان ها، شرکت ها و مؤسسات مستقل و وابسته مکلف اند کلیه معاملات خود با روش های مختلف اعم از خرید، مناقصه، مزایده، سرمایه گذاری، مشارکت یا ترک تشریفات، توافق نامه یا تفاهم نامه را در «سامانه جامع معاملات شهرداری تهران» که به این منظور حداکثر ظرف مدت شش ماه از زمان لازم الاجرا شدن این مصوبه توسط شهرداری تهران پیاده سازی می شود به صورت برخط به انجام رسانند. طبق ماده ۲ نیز سقف زمانی اجرای این برنامه ۹ ماه است و بر اساس ماده ۳ مسئولیت حسن اجرای این مصوبه بالاترین مقام اجرایی است و طبق ماده ۴ ذی حسابان شهرداری و دستگاه های تابعه موظف به کنترل رعایت مفاد این مصوبه هستند؛ به نحوی که تأمین اعتبار و تخصیص بودجه قراردادهای مربوطه از ابتدای سال ۱۳۹۸، منوط به رعایت مفاد این مصوبه باشد. (لینک منبع)

در دهم مهرماه سال ۹۷ نیز مصوبه ای تحت عنوان «مدیریت تعارض منافع در شهرداری تهران» که مرتبط با کمیته شفافیت شورای شهر تهران بود مشتمل بر مقدمه، ۹ بخش، ۱۷ ماده و ۴ تبصره است تصویب شد. در مقدمه این مصوبه آمده است که در راستای اجرای سیاست های کلی نظام اداری مصوب ۱۳۸۹ و قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد مصوب سال ۱۳۹۰ و مستنداً به قانون راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷ و قانون نظارت بر مسافرت های خارجی کارکنان دولت و به منظور نهادینه سازی شفافیت در حوزه تعارض منافع و مبارزه نظام مند و دقیق با تخلفات اداری و دسترسی به عدالت اداری پایدار مصوبه «مدیریت تعارض منافع در شهرداری

تهران» تصویب می‌شود. (لینک منبع)

در ۲۹ مهرماه ۹۷ مصوبه‌ای با عنوان «الزام شهرداری تهران به انتشار اطلاعات شهرسازی» در شورای شهر تهران به تصویب رسید که مشتمل بر ۴ ماده و ۲ تبصره بود. طبق ماده یک این مصوبه شهرداری تهران مکلف است حداکثر ظرف دو ماه از ابلاغ این مصوبه، نسبت به برقراری دسترسی عمومی و برخط اقلام اطلاعاتی که در این ماده مشخص شده است بر روی نقشه اطلاعات مکانی شهر تهران برای پلاک‌های ثبتی که از ابتدای فروردین‌ماه سال ۱۳۹۷ نسبت به تشکیل پرونده و اخذ پروانه اقدام کرده‌اند اقدام نماید. (لینک منبع)

ستاد شفاف سازی سازمان بهزیستی

سال تأسیس: ۱۳۹۷

الف) تاریخچه تأسیس

در سال ۱۳۹۷ ستاد شفاف سازی سازمان بهزیستی تشکیل شد.

ب) ساختار اجزا و اعضا

این ستاد زیرمجموعه سازمان بهزیستی کل کشور است که اعضای آن توسط رئیس سازمان بهزیستی منصوب می شوند.

● رئیس ستاد شفاف سازی سازمان بهزیستی: فریبا بریمانی در اول اسفندماه ۱۳۹۷ به این سمت منصوب شد. (لینک منبع)

● اعضای ستاد شفاف سازی سازمان بهزیستی: دکتر عباس عطوف، دکتر سید منتظر شبر، دکتر احمد رضا شجیعی، دکتر حبیب الله مسعودی فرید، دکتر حسین نحوی نژاد، دکتر محمدعلی کوزه‌گر و مجید رضازاده طی احکامی در ۲۲ اسفند ۱۳۹۷ به عنوان اعضای ستاد شفاف سازی سازمان بهزیستی از طرف ریاست این سازمان منصوب شدند. (لینک منبع)

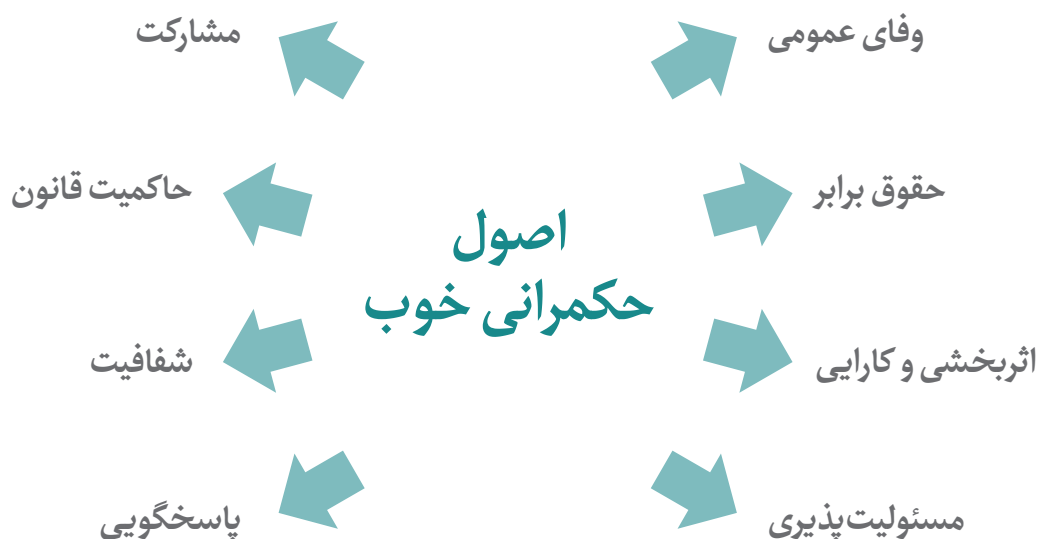
ج) شرح وظایف و اهداف

در حکم ریاست برای این ستاد که از طرف رئیس سازمان بهزیستی ابلاغ شده است چنین آمده است:

- انجام اقدامات لازم جهت ارتقای شفافیت سازمانی در قالب ایجاد راهبردهای مناسب در حوزه‌های زیر و ارائه گزارش به رئیس سازمان بهزیستی؛
- همکاری در فراهم نمودن زمینه‌های لازم جهت به‌کارگیری و توسعه هرچه بیشتر حوزه فناوری اطلاعات در راستای شفافیت سازمانی و اصلاح و حذف فرآیندهای غیرضروری.
- تلاش در جهت گسترش مشارکت کارکنان در فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری سازمانی؛
- هماهنگی در ارتقای سلامت نظام اداری و مالی با بهره‌گیری از روش‌ها و ابزارهای نوین در راستای استقرار دولت الکترونیک؛
- گسترش زمینه‌های لازم جهت شفاف‌سازی داده‌ها، آمار، اطلاعات، نقشه‌های راه و برنامه‌ها به صورت واضح برای ذی‌نفعان سازمان. (لینک منبع)

نتیجه‌گیری

ضرورت نهادسازی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راه‌های مبارزه با فساد در الگوهای توسعه و نظریات حکمرانی خوب جایگاه ویژه‌ای دارد. اگر به‌دقت به ویژگی‌هایی که کمیته اقتصادی اجتماعی سازمان ملل متحد برای «حکمرانی خوب» برشمرده است توجه کنیم، بخش عمده‌ای از این خصوصیت‌ها به شکل مستقیم و غیرمستقیم به حوزه مبارزه با فساد مربوط می‌شود. سازمان ملل برای حکمرانی خوب حداقل هشت ویژگی برشمارده است. این خصیصه‌ها عبارت‌اند از: «مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخ‌گویی، شکل‌گیری وفاق عمومی، حقوق برابر (عدالت)، اثربخشی و کارایی و مسئولیت‌پذیری». این ویژگی‌ها همچنین با تغییرات ماهیت مدل حکمرانی تک‌بازیگر که در آن تمام وظایف به عهده دولت است به مدل حکمرانی با بازیگران متعدد در بحث مبارزه با فساد نیز ظرفیت‌های جدیدی را گشوده است. «در حال حاضر ده‌ها نهاد ملی و بین‌المللی تخصصی با کنشگری موجودیت‌های دولتی و غیردولتی تشکیل شده که به‌صورت ویژه بر شیوه‌ها و راهکارهای مقابله با فساد تمرکز یافته‌اند و با انجام اقدامات مختلف به دولت در راستای تحقق این امر خطیر یاری می‌رساند. لذا استفاده از این نهادها بدون شک می‌تواند ضریب موفقیت برنامه‌های مقابله را به‌نحو چشم‌گیری ارتقا بخشد.» (آکادمی‌ها و نهادهای مبارزه با فساد، ۱۳۹۵: ۱۳-۱۴)

متن کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد مصوب سال ۲۰۰۳ نیز در بندهای مختلف، نهادسازی را به‌عنوان راهکار پیش‌روی کشورها مطرح کرده است. ماده ۵ و ۱۳ از فصل دوم که مربوط به نهادهای پیشگیری از فساد است به نهادسازی در بخش دولتی و خصوصی اشاره می‌کند. ماده ۶۰ بند یک از اعضا می‌خواهد در ارزیابی و تقویت نهادها به یکدیگر کمک فنی ارائه دهند. مواد ۶ و ۳۶ به تأسیس بخش‌های خاص ضد فساد در مراجع پیشگیری و مجریان قانون اختصاص دارند. ماده ۶۲

نیز همچنان دغدغه نهادسازی را دارد، اما آن را به حوزه بین الملل انتقال داده است. در مجموع می توان از این سند به عنوان یکی از مهم ترین اسناد حامی نهادسازی در مبارزه با فساد نام برد. (برنامه های جهانی مبارزه با فساد، ۱۳۸۷: ۱۲۱-۱۲۳)

اما با وجود این همه تأکید بر نهادسازی برای مقابله با فساد در بررسی وضعیت عملی این نهادها و بررسی کارنامه آنها باید دقت بیشتری را مبذول داشت. در منابع این حوزه مزایا و معایب متعددی برای نهادی سازی برشمرده شده است. توجه به این منابع سبب می شود ما نهادسازی را به عنوان ابزار با نگاه واقع گرایانه تر بررسی کنیم. برخی از پژوهشگران در مزایای نهادسازی موارد زیر را نام برده اند:

- درجه بالایی از تخصص گرایی و مهارت؛
- استقلال نسبی از ارگان های درگیر فساد و بسطید برای مقابله با آنها؛
- منفک بودن از مشکلات فسادخیزی که در سازمان های دیگر رسوخ کرده است به دلیل حضور در مراحل آغازین؛
- اعتبار و مشروعیت بیشتر نزد مردم؛
- میزان پاسخ گویی سیاسی، قانونی و مردمی بیشتر نسبت به دیگر دستگاه ها؛
- شفافیت.

اما هم زمان در معایب این ابزار مقابله با فساد نیز مطالب متعددی وجود دارد. به طور خلاصه این انتقادات در سه حوزه دسته بندی می شود. اولین نقد مربوط به بحث کارآمدی و میزان هزینه هاست. منتقدان معتقدند تأسیس نهادهای تخصصی مقابله با فساد خود مستلزم هزینه های بسیار زیادی است و تعدد این نهادها نیز در بخش های مختلف این هزینه ها را افزایش می دهد. نقد دوم به بروز انزوا، موانع و رقابت منفی میان این نهادها و نهادهایی مربوط است که مجبور به همکاری با آنها هستند. در واقع به طور جدی به نظر می رسد این نهادها به مرور زمان به دیگری نهادهای مورد بررسی قرار می گیرند و موانع متعددی پیش روی آنها ایجاد خواهد شد. این موانع رقابت منفی را سبب می شود که به سادگی روند فعالیت ها را با مشکلات جدی روبه رو خواهد کرد؛ اما نقد سوم نیز ناظر به ماهیت سازمان است. منتقدان معتقدند که نهادهای مقابله با فساد نیز دقیقاً دیر یا زود به همان بلایی که سایر نهادها در موضوع فساد دچار آن ها شده اند، مبتلا خواهند شد. در واقع پیش فرض این افراد این است که بخشی از مشکل فساد مربوط به ماهیت ساختار سازمان است. (همان: ۱۳۳-۱۳۴)

نویسندگان دایره المعارف مبارزه با فساد به طور جد معتقدند: «به رغم رواج فزاینده نهادهای مبارزه با فساد، این نهادها به دلیل تحقق نیافتن وعده های مقابله با فساد با انتقادهایی روبه رو بودند. شواهد تجربی حاکی از آن است که اکثر این نهادها از تأثیر اندکی برخوردارند. ناامیدی در تحقق اهداف مربوط به کاهش فساد باعث شده تا بسیاری به دنبال روش های اثربخش نمودن فعالیت های این نهادها باشند. از منظر داخلی، تأسیس نهادهای مبارزه با فساد به عنوان عنصر اصلی اصلاحات نهادی مطرح شده است. با این وجود، در حالی که تأسیس نهادهایی از این دست با خوش بینی بسیار همراه بود، اما تجربه نشان می دهد کارایی نهادهای مبارزه با فساد از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. به گونه ای که نهادهای توانمند مبارزه با فساد از امکانات خوب، رهبری قدرتمند و از درجه سلامت و تعهد بالایی برخوردارند. این در حالی است که نهادهای مبارزه با فساد ضعیف تر، از اراده سیاسی ضعیف امکانات و ظرفیت محدود رنج می برند.» (دایره المعارف مبارزه با فساد، ۱۳۹۷: ۱۶-۱۷)

پیتر لانگست نیز در «برنامه های جهانی مبارزه با فساد» چنین می گوید: «در گذشته نهادسازی برای ایجاد یا توسعه نهادها تمرکز کرده بود و برای اداره آنها به مهارت های فنی نیاز داشت. در بسیاری موارد، نتایج به دست آمده کمتر از انتظارات بوده، زیرا نگرش و رفتارهایی که از فساد پشتیبانی یا آن را تأیید می کردند در این نهادهای جدید نیز راه می یافتند. هم اکنون این مسئله پذیرفته شده که اصلاحات فقط نباید در سطح نهادها باشد، بلکه باید کارکنان آنها را نیز دربرگیرد. همچنین از

نظر مدیریت نتیجه محور لازم است سلامت، پاسخ‌گویی، شفافیت و همچنین پذیرش کلی نگرش‌ها، عقاید و آداب و رسوم که سلامت را بر فساد ترجیح می‌دهند تقویت شوند و به اجرا درآیند». (برنامه‌های جهانی مبارزه با فساد، ۱۳۸۷: ۱۲۴-۱۲۵)

گویا در ایران مهم‌ترین ابزار برای کنترل فساد تأسیس نهادهای جدید است. این رویکرد بعضاً متأثر از توصیه‌های اسناد و سازمان‌های بین‌المللی است و بخشی نیز در پی قوانین یا تصمیمات سیاسی داخلی است، اما به هریک از این دلایل امروزه در ایران دوازده نهاد مبارزه با فساد وجود دارد. این نهادها در ساختار هر سه قوه تشکیل شدند و حتی در بالاترین سطوح تصمیم‌گیری نهادهای فراقوه‌ای نیز مشغول به کار هستند. مسئله اما از جایی قابل بررسی است که اگر شاخص‌های رتبه‌بندی ادراک فساد را کنار روند تأسیس نهادها قرار دهیم، هم‌چندی خاصی میان افول رتبه ایران و افزایش تعداد نهادهای مبارزه با فساد دیده می‌شود. به هر صورت سنجش کارنامه این نهادها به‌طور جدی از مهم‌ترین مسائلی است که از آن غفلت شده است. ارزیابی این نهادها نسبت به مأموریت‌های محوله‌شان، خود یکی از ابزارهای مؤثر مقابله با فساد است که تا به امروز مورد توجه نبوده است. براساس این ارزیابی‌ها می‌توان همپوشانی‌های احتمالی و نقش‌های متداخل را شناسایی کرد و در راستای رفع این مشکلات به شکل سازمانی تدابیری اندیشید.

علاوه بر نقدهایی که به مدل تمرکز استفاده از نهادها به‌عنوان ابزار مبارزه با فساد وجود دارد، اگر بخواهیم قدری به وضعیت این نهادها در ایران بپردازیم، نکاتی برجسته‌ای مشاهده می‌شود. نکته اول تمرکز این نهادها بر فساد اقتصادی و مالی است. تجلی این مورد را می‌توان در تشکیل اولین نهاد مبارزه با فساد ایران که از عالی‌ترین مقامات حاکمیتی تشکیل شده است و نقش اساسی در این حوزه ایفا می‌کند به‌خوبی دریافت. «ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و مالی» عنوان این نهاد است که به تبع آن در تدوین اهداف و مأموریت‌ها نیز به همین سوی حرکت کرده است. به جز این نهاد، حداقل سه نهاد مبارزه با فساد دیگر در ایران تمرکز بر مسائل پولی و بانکی دارند. بی‌توجهی به ورود فساد در ساحت فرهنگی و اجتماعی سبب شده است سیاست‌گذاری و قوانین و مقررات نیز با تمرکز بر راهکارهای مالی و اقتصادی تدوین شود.

نکته دوم درباره تمرکز اقدامات و فعالیت‌های این نهاد بر ظرفیت دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی است. در واقع به‌وضوح نوعی از دولت‌گرایی در اقدامات مبارزه با فساد ایران سایه انداخته است. عموماً اقدامات مندرج در گزارش‌های سازمان‌ها به فعالیت‌های ارگان‌های دولتی و تدوین قوانین و مقررات تقلیل یافته است و بهره‌مندی از ظرفیت‌های جامعه مدنی، تشکل‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد کمتر دیده می‌شود یا محلی از اعراب ندارد. این ویژگی در تعارض با اصول حکمرانی خوب است که صراحتاً خاتمه دوره تک‌بازیگر بودن برای دولت را اعلام کرده است. عملیاتی شدن ایده حاکمیت خوب وابسته به درک پیچیدگی مسائل و درک ابعاد پیچیده آن دارد که خود نیاز به پذیرش تکثر کنشگران و واردکردن ذی‌نفعان متعدد به عرصه اصلی کنشگری را پررنگ می‌کند. به نظر می‌رسد از مهم‌ترین اقدامات پیش‌روی نهادهای مبارزه با فساد در ایران باید پیوستن به سطح وسیع‌تری از کنشگران باشد که تحت عنوان‌های مختلف دغدغه این حوزه را به‌منظور ورود به کنشگری دارند تا به هر نحوی در تقویت ایده مبارزه با فساد که در ظرفیت نهادی آن‌هاست وارد عرصه شوند.

نکته سوم درباره سطح و ماهیت مأموریت این نهادهاست. براساس تقسیم‌بندی‌های ارائه شده در همین گزارش می‌توان به‌جد ادعا کرد که نهادهای مبارزه با فساد ایران (در سه‌گانه دولتی، بین‌المللی و مردم‌نهاد) عموماً دولتی با واحدهای کوچک بین‌الملل و ارتباط اندک با نهادهای مردمی هستند. همچنین قابل ذکر است که این نهادها ارتباط ضعیفی با سمن‌ها و نهادهای جامعه مدنی دارند و نتوانستند به‌خوبی از ظرفیت این بخش از جامعه استفاده کنند. در خصوص تقسیم‌بندی بر اساس اقدامات (پیشگیرانه، اجرایی، پیشگیری و اجرا، کمیسیون‌های اجرا و چندمنظوره) عموماً نهادها در مرحله پیشگیرانه و در ساحت سیاست‌گذاری و به‌عنوان هماهنگ‌کننده نهادهای دیگر مشغول به فعالیت هستند و برخی از آن‌ها مأموریت‌های پیشگیرانه را با اجرا آمیخته‌اند؛ اما با این وجود و براساس تأکید مکرر اسناد بین‌المللی و ادبیات نظری حوزه مبارزه با فساد

که آموزش را یکی از ارکان اصلی نظام‌های پیشگیرانه معرفی می‌کند، تنها یک مورد از این نهادهاست که تحت عنوان «مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد قوه قضائیه» از زیرمجموعه سازمان بازرسی کل کشور به حوزه مطالعاتی می‌پردازد و وظیفه ترویجی و گفتمان‌سازی در این حوزه را به عهده دارد. چنانچه در جدول صفحه بعد خواهید دید، تعداد زیادی از این نهادها برای تنظیم اسناد و رسیدگی و تدوین آیین‌نامه تشکیل شدند و وظیفه هماهنگی بین نهادی را به عهده دارند. دست‌کم سه نهاد نیز تحت عنوان نهادهای چندمنظوره معرفی شده‌اند که حیطة فعالیتی غیر از مبارزه با فساد را دارند، اما به اقتضا موضوع اصلی‌شان به حوزه مبارزه با فساد نیز ورود کرده‌اند. در مجموع به نظر می‌رسد این عدم توازن در ماهیت فعالیت‌های نهادهای مبارزه با فساد در ایران سبب اختلال در فرآیند مدنظر خواهد شد و تورم اقدامات را به مرحله‌ای خاص محدود خواهد کرد که نتیجه مطلوبی را در پی ندارد.

در پایان نیز ذکر این نکته ضروری است که از گام‌های مهمی که این نهادها باید در برنامه فعالیت‌های خود بگنجانند، شفافیت حداکثری و قدرت ارتباط مردمی در این حوزه است. در واقع این نهادها به عنوان متصدی حوزه فساد به بیشترین اعتماد اجتماعی برای ادامه فعالیت‌های خود نیازمند هستند که جلب این امر مهم نیاز به اقدامات مقتضی در حوزه شفافیت در سطوح مختلف در این نهادها را دارد که متأسفانه با آن فاصله زیادی احساس می‌شود. غفلت از فرهنگ‌سازی و ساختن ادبیات نظری این حوزه تخصصی برای گفت‌وگوی اجتماعی میان نهادی و میان مردم و سازمان‌ها از خلأهای مهم فرآیند مبارزه با فساد است که توجه به آن‌ها هرچند شباهتی به گزارش‌های اقدامات کوتاه‌مدت این نهادها ندارد، اما ترسیم چشم‌انداز مطلوب‌تری برای آینده این حوزه را نمایان می‌کند.

سازمان	وابستگی سازمانی	سال تأسیس	ماهیت سازمان	تقسیم‌بندی بر اساس اقدامات
هیئت‌های عالی نظارت	قوه قضائیه / زیرمجموعه سازمان بازرسی کل کشور با همکاری قوه مجریه	۱۳۷۲	دولتی	نهاد تخصصی اجرا
ستاد هماهنگی مبارزه با فساد اقتصاد مالی	مستقل / متشکل از نمایندگان سه قوه	۱۳۸۰	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری از فساد
مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد قوه قضائیه	قوه قضائیه / زیرمجموعه سازمان بازرسی کل کشور	۱۳۸۷	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری از فساد
شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پول شویی و تأمین مالی تروریسم	قوه مجریه / متشکل از قوه مجریه و قضائیه	۱۳۸۷	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری و اجرا
مرجع ملی کنوانسیون مبارزه با فساد	قوه مجریه / زیرمجموعه وزارت دادگستری	۱۳۸۹	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری از فساد
کمیته مبارزه با فساد تقلب و پول شویی دیوان محاسبات کل کشور	قوه مقننه / زیرمجموعه دیوان محاسبات	۱۳۹۰	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری از فساد
اداره مبارزه با پول شویی در بانک‌ها	قوه مجریه / زیرمجموعه بانک مرکزی	۱۳۹۰	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری و اجرا
شورای دستگاه‌های نظارتی کشور	مستقل / متشکل از نمایندگان سه قوه	۱۳۹۱	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری از فساد
کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم	قوه مجریه / تأسیس در تمام وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی	۱۳۹۲	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری و اجرا
کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات	قوه مجریه / زیرمجموعه وزارت فرهنگ	۱۳۹۳	دولتی	نهاد چندمنظوره
فراکسیون شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد و انضباط مالی	قوه مقننه	۱۳۹۵	دولتی	نهاد تخصصی پیشگیری از فساد
کمیته شفافیت و شهر هوشمند شورای شهر تهران	شورای شهر تهران / ذیل کمیسیون برنامه و بودجه شورای شهر	۱۳۹۶	دولتی	نهاد چندمنظوره
ستاد شفافیت‌سازی سازمان بهزیستی	قوه مجریه / زیرمجموعه سازمان بهزیستی	۱۳۹۷	دولتی	نهاد چندمنظوره

فهرست منابع

- دایره‌المعارف نهادهای مبارزه با فساد، مترجم آیت باقری، ۱۳۹۷، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد، تهران: نشر علوم اجتماعی.
- لانگست، پیتر، دیگران، ۱۳۸۷، برنامه‌های جهانی مبارزه با فساد، جلالی فراهانی و بهره‌مند، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- آکادمی‌ها و نهادهای ضد فساد، مترجم دکتر روح‌الامین سعیدی، ۱۳۹۵، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد.
- سیری در تجارب بین‌المللی مبارزه با فساد، مترجم آیت باقری، ۱۳۹۴، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد.
- متن قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، سازمان برنامه و بودجه کشور.
- وب‌سایت نهادها، ستادها و مراکز مرتبط.

نهادهای حاکمیتی شفافیت و مبارزه با فساد در ایران

گزارش کارشناسی از ساختار و عملکرد اجزای مختلف حاکمیت و سه قوه

به سفارش معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

کارشناس بخش توصیفی: محمد کریمی

کارشناس بخش تحلیلی: محمد باقرامتی

ناظر: کمال رضوی

ویراستار: اکرم گشتاسب

مجری: مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه

